SAARDE KIHELKONNA HÄÄLEKANDJA

Saarde Sõnumid

Nr 10 **(100)** Teisipäev, 13. oktoober 2009 Hind 5 kr

Lugupeetud vallarahvas!

4 aastat on linnulennul läinud ja ukse ees on uued kohaliku omavalitsuse valimised. See tähendab, et senisel vallavolikogul ja vallavalitsusel on aeg otsi kokku tõmmata, see ei tähenda aga sugugi seda, et me ei oleks valmis jätkama. Tööd on tehtud südamega ja lubadused, mida andsime eelmiste valimiste eel, on suures osas täidetud. Ei hakka siin tehtut üles lugema, küllap on see kõik vallarahval nähtud-kuuldud. Teha on veel palju, eks elu ole kord selline - koduseski majapidamises ei lõpe töö iial, rääkimata siis veel kogu valla tegemistest. Kunagi ei saabu aeg, mil võiks maha istuda ja mõelda: soohh, nüüd on kõik valmis! Tuleb püüda selle poole, et meie vallas oleks hea elada nii noorel kui vanal, nii lapsel kui lapse emal ja isal. Tean, et suurim etteheide vallavalitsusele on tööpuudus, kahjuks ei ole meil seadustest tulenevalt õigust luua ettevõtteid, küll aga teeme kõik võimaliku selleks, et ärksatel ettevõtlikel inimestel oleks roheline tee oma äriideede elluviimiseks meie vallas. Tean ka seda - ei ole võimalik, et vallavalitsus(nagu üksikisikki) oleks meelepärane absoluutselt igale inimesele, tähtis on see, et kõik, mida vallavalitsus teeb, teeb ta enamuse vallakodanike huvides. Nende nelja aasta jooksul olen ma jõudnud veendumusele, et meie vallas elavad head, arusaajad inimesed. Tänan teid kogu südamest, kallis vallarahvas, selle eest, et meie vallas pole puhkenud inetuid intriige ja tülisid, ei naabritevahelisi ega omavalitsuse tasemel, et olete olnud rahumeelsed ja abivalmid. Aitäh! Ka on mul olnud õnn need neli aastat töötada koos väga hea meeskonnaga – tegusad ja mõtlevad inimesed on olnud nii volikogu liikmed kui vallaametnikud. Tänangi siinkohal kõiki neid asjaliku ja meeldiva koostöö eest. Usun, et ka tulevane volikogu suhtub oma ülesannetesse loovalt ning vastutustundlikult. Kerge ei saa olema, sest ees ootavad majanduslikult rasked ajad, kuid küllap elame üle needki

KALLE SONG
Saarde vallavanem

Pärnumaal hakatakse koostama tuuleenergeetika planeeringut

Pärnu maavanem algatas 18.09.2009 korraldusega nr 109 Pärnu maakonna planeeringut täpsustava tuuleenergeetika teemaplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise.

Planeeringu aluseks on üleriigiline planeering Eesti 2010, mis näeb ette energeetika järk-järgulist ümberorienteerimist taastuvate energiaallikate suuremale kasutamisele. Taastuvenergeetika arendamise üheks võimaluseks on tuuleenergia kasutamine. Parima lahenduse saamiseks ja erinevate huvide tasakaalustamiseks koostatakse kogu maakonda hõlmav teemaplaneering.

Planeeringu eesmärgiks on tuuleenergeetika arendamise põhimõtete ja suundumuste sätestamine, tuulikute rajamiseks sobilike maaalade, elektri põhivõrgu (330 kV) ning jaotusvõrgu (110 ja 35 kV) ülekandeliinide trasside asukoha määramine.

Teemaplaneering algatatakse samaaegselt Saare, Hiiu ja Lääne maakonnas. Planeeringut kaasrahastatakse Norra-EMP regionaalarengu toetusskeemist. Teemaplaneeringu koostamist Pärnu maakonnas korraldab Pärnu Maavalitsus. Planeering koostatakse koostöös Pärnumaa kohalike omavalitsuste, naabermaavalitsuste, asjaomaste ministeeriumide, tervisekaitsetalituse, keskkonnaameti, Eesti Energia ja teiste huvitatud isikutega.

Täiendavat infot tuuleenergeetika teemaplaneeringu kohta on võimalik küsida Pärnu Maavalitsuse planeeringutalitusest. Kontaktisikud on Tiiu Pärn (tel 4479761, tiiu.parn@mv.parnu.ee) ja Raine Viitas (tel 4479762, raine.viitas@mv.parnu.ee).

Head koostööd soovides
TIIU PÄRN
Planeeringutalituse juhataja
Pärnu Maavalitsus

18. oktoober on kohalike omavalitsuste volikogude valimiste päev. Täida oma kodanikukohust!

Saarde kogudus 800-aastane!

Aasta 1206, preester Aleksander saabub Riiast Saarkundasse Rõõmusõnumiga Kristuse ülestõusmisest. Aasta 1209 - vabadusvõitlus on kestnud juba aasta, võitlusesse tekib aastane paus ning ristiusu kuulutus levib siinsetel aladel rahumeelselt, enne kui sõjategevus jälle puhkeb.

19. ja 20. septembril käesoleval aastal tähistas Saarde rahvas koos sõpradega lähemalt ning kaugemalt Saarde kihelkonnas evangeeliumi kuulutamise 800. aastapäeva. Need päevad said pidupäevadeks valitud seepärast, et 325 aastat tagasi ehitati kirik praegusele asukohale ning 20. septembril 150 aastat tagasi taaspühitseti kirik suurte ümberehituste tõttu uuesti. Nimetatud päeval, aastal 1859 mindi protsessioonis vastvalminud kirikusse: eesotsas seitse õpetajat (kohalik, kolm endist ja kolm külalisvaimulikku), kiriku eestseisja, vöörmündrid ja rohkelt koguduseliikmeid.

Seega tähistati lisaks 800-aastasele rõõmusõnumi kuulutamisele veel Saarde kiriku 325. praegusel kohal ja praegusel kujul oleva kiriku 150. aastapäeva. Seega saab Saarde koguduse vanuseks arvestada 800 aastat!

Evangeeliumi kuulutamise 800. aastapäeval on hea mõtiskleda iidsetele pühakohtadele meie kihelkonnas. Nigula raba ja iidse sõjatee ääres asunud Tauste Nikolai (Niguliste) kirik on arvatavasti üks paljudest varajastest pühakodadest Metsepooles ja Vana-Saardes. Esimene, Pühale Katariinale pühitsetud Saarde kirikuhoone asus Jäärjas, mille täpne asukoht teadmata (teatakse aga ta kõrgest sihvakast tornist). Seepärast valiti pidupäevade avapalvuse kohaks Jäärjas asuv vana veskivare. Looduslikult sobilik ja ilus koht välijumalateenistuse pidamiseks. Jumala vili kogutakse väljalt, tuulatakse, jahvatatakse ja saab leivaks ning pühitsetakse salasusanniks - sakramendiks.

Jumalateenistusel Jäärjas teenisid Saarde koguduse praegune ja üle-eelmine vaimulik, kelle jutluse vahendusel võis heita pilgu kunagisele Saarde Kadrina kirikule, omaaegsete inimeste usutunnetusele kristlikus lootuses ja taevasele armule. Altarilauda kaunistasid **Linda Lillepalu** poolt toodud õunad, ploomid ja keeduoad, millel pärast jumalateenistust ja õnnistamist lasti üheskoos hea maitsta. Pidulikud sündmused jätkusid kirikus õhtupalvusega, mille viis läbi praost **Enn Auksmann**. Palvusele järgnes kristliku rahvamuusika ansambli „Valge Vene“ ehk valge laev kontsert. Päeval toimunud jäädvustas **Kalle Kiipus**. Esimesele pidupäevale pani punkti päevalõpupalvus küünlavalgusega ehitud kirikus.

Pühapäev algas keskpäevase lasteteenistusega, mis tõi elevust ka eakamale ristirahvale. Eks ole Jumala lapsed nii noored kui ka eakad. Teenistuse viis läbi **Matis Rego**, kes on Viru vangla kaplan. Palvuse lõppedes võtsid lapsed oma hoole alla **Sirli Arumäe, Egle Liiv ja Kristi Ollino,** kes mängisid ning meisterdasid koos lastega. Lapsed said kätt proovida nii rütmipilli meisterdamisel, kivimaali tegemisel kui sügisese kaardi valmistamisel. Sel ajal, kui lastel olid omad tegevused, oli kirik, Elmar Salumaa tubamuuseum pastoraadis ning kiriku kellatorn avatud kõigile. Huvilised said iga täis- ja pooltund 70 aasta vanust kella helistada ning kellatorni uudistada, vaadata Kilingi-Nõmme Gümnaasiumi algklasside õpilaste kodukiriku teemalist joonistuste näitust. Suur tänu Kilingi-Nõmme **Gümnaasiumi algklasside õpetajatele ja õppealajuhatajale**, kelle hoole all käisid lapsed kirikus ekskursioonil ning kogutud muljetest valmisid joonistused.

Lisaks õpilaste joonistustele sai rõõmustada **Asta Sussi** juhendatud Päevakeskuse kunstiringi kunstnike, kiriku kellamehe **Tanel Šubini** ning Saarde koguduse endise vaimuliku **Enri Pahapilli** kristlikke maale vaadeldes. Viimane pidas ka ajalootunni, mis keskendus meie kihelkonna- ja kirikuloo mõtestamisele. Kaunis, 150 aastane Saarde pühakoda evib endas veel palju saladuslikku, mis avaneb aeg-ajalt palves viibimiste kestel. Müstiline ja sakraalne kutsuvad enda juurde aina uusi inimesi ja põlvkondi, kelle siseelu on vastuvõtlik koguduse kuulutusele.

Saarde kirikupäevad kulmineerusid peajumalateenistusega teise päeva pärastlõunal. Teenistust juhtis meie rahvale tuttav ja omane EELK peapiiskop **Andres Põder**, assisteerisid diakon **Georg Glaase** ning kohalik vaimulik **Arvet Ollino,** kes hoidis vajalikel hetkedel piiskopi saua. Peapiiskop ristis ning leeritas 12 täiskasvanut ja last. Jumalateenistusel andis peapiiskop üle EELK tänukirjad koguduse kauaaegsele organistile ja koorijuhile **Tiia Hermannile**, koori asutajaliikmele ja koorivanemale **Sale Mittile**, endisele vallavanemale **Tarmo Kulule** ja praegusele vallavanemale **Kalle Songale**. Jumalateenistuse järel koguneti pastoraadi saali peolaua ümber, mis oli kaetud koguduseliikmete poolt.

Issand lasi sünnipäeval korda minna ja kinkis ilusa ilma. Kogudus tänab siiralt kõiki osalejaid ja abilisi, kelle ühisel jõul sai tähtpäevade tähistamine teoks. Südame teeb hellaks teadmine sellest, et tõesti peetakse ühiselt lugu ja armsaks meie ilusat pühakoda ning armastatakse kihelkonna kogudust. See on Saarde rahva või hõimu (E. Salumaa määrang) eripalgeline väärtus kogu Eesti ulatuses.

Teid kõiki tänades
ning Jumala rahu soovides,
Saarde Katariina
koguduse vaimulik
ARVET OLLINO

Kohalike omavalitsusüksuste võimekusest

Mõned nädalad tagasi avaldati meedias OÜ Geomedia vastava uurimuse tulemused.

Muidugi ei tasu sellest uurimusest teha väga konkreetseid järeldusi ja anda hinnanguid erinevate omavalitsuste tööle. See edetabel näitab omavalitsuste üldist potentsiaali sõltuvalt asukohast, suurusest, elanike arvust ja muudest omapäradest.

Selge on aga see, et võimekamad on suured linnad ja nende naabruses asuvad omavalitsused, samuti Harjumaa. Kõige kehvemas olukorras on Ida- ja Kagu-Eesti väikesed omavalitsused.

Üldtabelis on 227 omavalitsuse hulgas Saarde vald 92. kohal. Arvestades meie valla paiknemist ääremaal, suurt pindala ja vähest rahvaarvu, on tulemus toimetaja arvates väga hea. Kui vaadata nimekirja Pärnumaa kontekstis, siis 21 omavalitsuse seas oleme tublil 8. kohal. Meist eespool on Pärnu linn, Audru vald, Paikuse vald, Vändra alev, Halinga, Sauga ja Tahkuranna. Pärnumaa viimased on Koonga, Tootsi ja Lavassaare.

„Rõõmu" teeb muidugi see, et kõik meie naabrid, kaasa arvatud Abja, Halliste, Kõpu ja Mõisaküla, on meist tagapool.

Tabeli koostamisel võeti arvesse ligi 30 näitajat. Kõiki neid siin analüüsida pole võimalik, märgime ainult, et ühegi näitaja osas ei ole Saarde vald viimases grupis (kohad 181-227), küll aga mitme näitaja osas esimeses (kohad 1-45). Meie trumbid on hea finantsolukord, väike laenukoormus, tulu maamaksust ja avalike teenuste pakkumine. Meie miinused on vananev elanikkond ja madalad sissetulekud.

Kokkuvõttes näitab uurimus selgelt, et haldusreform on paratamatu ning et meie riigis regionaalpoliitika on peaaegu olematu.

Lisatud kaardil on omavalitsused jagatud võimekuse järgi 5 gruppi, Saarde vald on selle jaotuse järgi keskmises grupis (selle grupi 2. kohal). Oleks seda teadnud, oleksime pingutanud kaks kohta ettepoole ja oleks kaardil ühe astme võrra tumedamad olnud!

SS

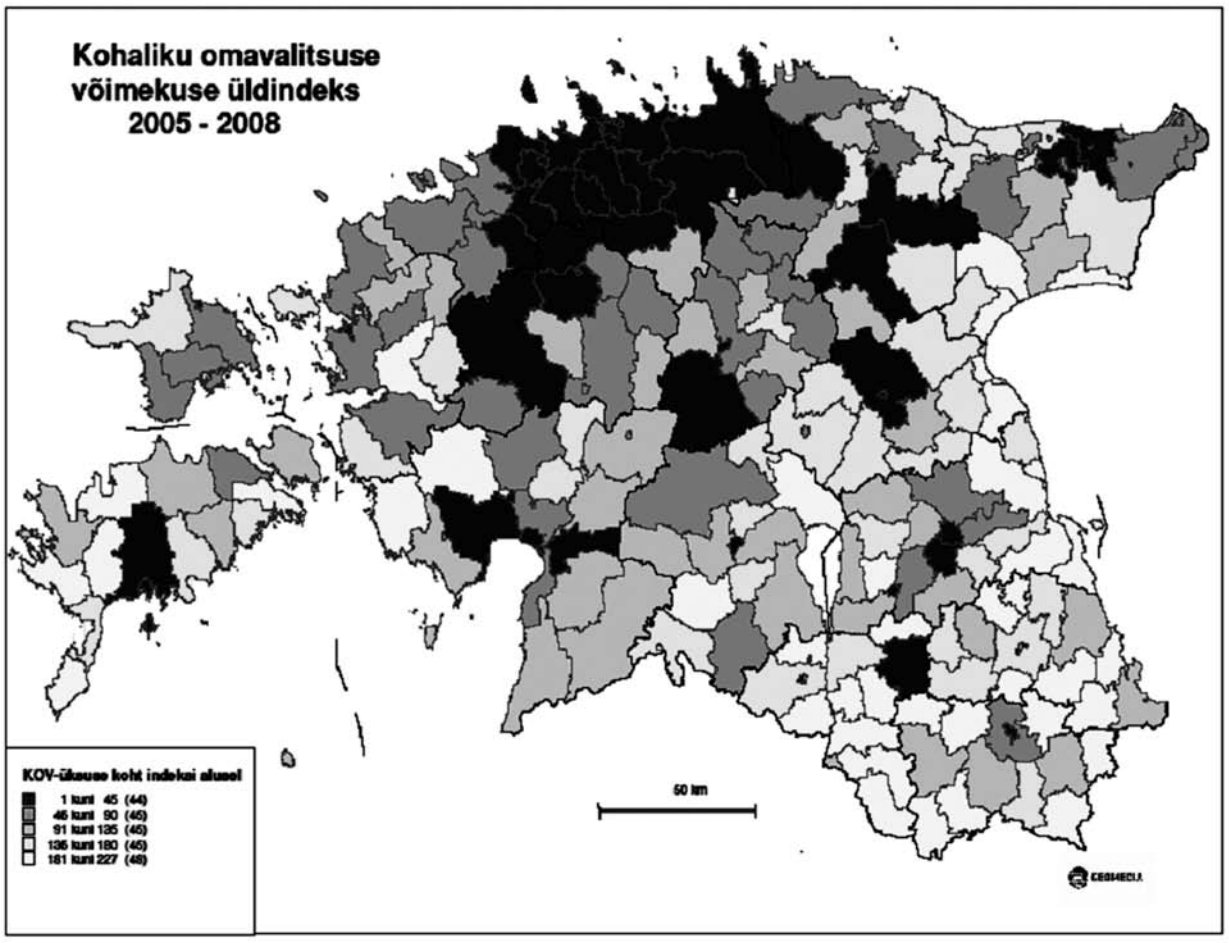

Kiiresti võõrkeel selgeks!

27. oktoobril toimub Vändra valla Vihtra Külakeskuses kiirkeeleõppe seminar „Uue ajastu keeleõpe".

Tutvustatakse uut Mnemo25 keeleõppeprogrammi. Mnemo25 on võimalik võõrkeelene suhtlustase saavutada 8 nädalaga!

„Pole tuupimist, õppimine on mugav ajaviide," – ütlevad korraldajad! Seminari korraldab OÜ Linguajet. „Soovime tutvustada Pärnumaa rahvale, kui lihtsalt on võimalik keelt õppida 21. sajandil. Pole vaja käia kursustel. Pole vaja kulutada aega ega läbida iganädalaselt pikki vahemaid. Tegemist on individuaalõppe programmiga, mis võimaldab teil õpida kodus, tööl vm. Kogu õpinguteperioodil toetab teid meie instruktor. Saate ise valida sobiliku paketi, paneme paika algse õppekoormuse. Näete, et keeleõpe on lõbus ja lihtne," ütleb Linguajeti keeleinstruktor Heiki Tomson.

Õpe baseerub mälutreeningu elementidel - seega lisaks keeleõppele parandate oma mälu! Võimalik omandada inglise, soome, vene, saksa, prantsuse, hispaania, eesti ja läti keel.

Tulge ja veenduge, kas Mnemo25 kiirkeeleõpe sobib Teile! **Kuni 23. oktoobrini on seminarile registreerimine tasuta. Kontakt: Heiki Tomson 53427804 Peresoodustus!**

Teearu suguvõsa meenutas oma juuri

Neid hüüdis Tali maile Liisu ja Jaan Teearu noorima tütre Hilda poeg Arne Lainela koos abikaasa Silviga.

Üritus toimus 22. augustil Tali Seltsimajas. Selgituseks olgu öeldud, et Liisu ja Jaani kodu oli Kasemetsa talu Tali vallas, kus Liisu sünnitas viiesteist last. Vahetult pärast abiellumist elasid nad Jaani vanemate kodus Puumõisas. Pärast poeg Richardi Siberisse küüditamist võtsid võõrad talu oma valdusesse.

Kuidas Silvi suguseltsi kokku hüüdis? Toimitakse mitmeti. Kergem tee on kuulutada meedias, anda teada koht, aeg, piknikukorv jne. Silvi tahtis ja tegi enamat, uurides põhjalikult esivanemate elulugusid, eri põlvkondade sünde, surmasid, matmispaiku. Kõik Liisu-Jaani lapsed on tänaseks Hingedemaale rännanud (viimane 2004. a.). Kellelt küsida? Eks kolmandalt põlvkonnalt, kuid needki mööda maailma laiali. Tänases infomaailmas on lihtne ka suurte kauguste taha pääseda ja uksele koputada. Aga parim infovahetus toimub ikkagi silmast silma. Siin oli abiks suurepärase mälu ja ülestähendustega Juuli Pahki tütar Liisa Kivisild, kellele Silvi on väga tänulik.

Kokkuvõttes juhtus nii, et Silvil on täielik Liisu-Jaani sugupuu viienda põlveni. Esialgu paberile kirjutatult, hiljem graafiliselt välja joonistatud. Kui minna tagasi emaliini mööda, siis Liisu vend Karl koostas oma suguseltsi sugupuu alates 1746. aastast. Varasemad andmed hävisid Riias Põhjasõja ajal.

22. augustil oli sametiselt mahe suvepäev, kõike oli parajalt – sooja, päikest, pilvi, tuult. Ja nad tulid Tallinnast ja Tartust, Pärnumaalt ja kes teab veel millistest maadest ja linnadest, mõnel lapsekäru autokatusel. Saabus vanemaid, keskealisi, noori ja pisikesi. Tuli ka beebi, kes kuulus uhkelt ja ainsana viiendasse põlvkonda – 3-kuune Rebekka (sündinud 16. 05. 2009).

Auväärseima daami tiitel kuulus Jüri Teearu tütar Lola Grentsule (83), auväärseimaks härraks osutus Johanni poeg Heino-Boris Teearu (81).

Tegutseti õues, saalis, köögis, kaeti lauad, autodest toodi sisse piknikukorvid lõhnavate ja silmirõõmustavate hõrgutistega. Kui selgus, et kogu seltskond ei mahu korraga laua äärde, lükati toolid seina äärde ja kuulutati välja rootsi laud.

Kui oldi niikaugel, esines peoperenaine Silvi Lainela päevakohase ja asjaliku sõnavõtuga. Ta tegi ajaloolise ülevaate esivanemate eluradadelt – kus elasid, kuidas uusi elukohooneid püstitasid, kuidas laste elu läks.

Pärast sõnavõtte hakati maitsma piduroogasid. Rosinaks saias oli Kristjan Teearu laste ja lastelaste orkester – ehtsalt hea ja päevakohane. Lauldi rahvalikke laule, jagati laululehti, tantsiti. Fotoaparaadid klõpsusid, välgud sähvisid nagu 21. saj. kohane. Pilditegemine liitis rahva päris ühiseks pereks, leiti uusi sõpru, uuendati sidemeid vanadega, vahetati aadresse, lepiti kokku külla minemises ja tulemises. Probleem oli ainult sadakonna inimese pildile mahutamine.

Iga pidu lõpeb ükskord, madal õhtupäike, pikk kodutee ja autod vedasid külalised mööda Eestimaa teid laiali. Tali taevasse jäi aga vibreerima positiivne mõtteenergia.

Nüüd lubage mul teha väike ajahüpe 19. sajandi viimasesse veerandisse. Muidugi küsite, mis hüppaja selline veel välja ilmus. Olen Sepa Valli ja vähetähtis persoon selles loos, aga minu äi Sepa Karla või Koriste Karla või onu Karla Kasemetsast (lastele) – tema on õite tähtis isik. Nimelt Teearu Liisu väikeveli (11 aastat noorem). Äia kaudu pääsesin ka mina 19. sajandisse nii kirjalike kui suuliste sõnumite kaudu.

Aga alguses oli Korriste Jüri (Jüri Sepp), kes ostis 1847. a. Talli mõisa pärisproua Kristine Maria Frey, sündinud Baronesse von Krüdneri käest maad päriseks. Ehitas talu välja, võttis naiseks Ann Rubini ja nende koostööna valmis tütar Liisu.

VALLI SEPP

Kodu-uurimine teeb ajalooga sõbraks

16. oktoobril toimub Tallinnas 41. üle-eestiline koolinoorte koduuurmiskonverents. Tihemetsa kooli esindab 9. klassi õpilane Mikk Meeras, kes esineb seal ettekandega oma vanaema Elvi Adamsoni elutööst.

Miku uurimus „Lauluga läbi elu" oli Pärnumaa koduloo-uurimistööde võistluse üks eelmise õppeaasta võidutöö. Tal on uurimistööde vallas mitmeaastane kogemus: tema töö „Punapargi lauavabriku lugu" pälvis samuti nii Pärnumaa kui ka vabariiklikul arhiivikonkursil preemia ja aktiivse tegelasena oli ta ka sel kevadel üks Saarde valla Kauni Emakeele preemia saajatest.

Mida põnevat siis „Lauluga läbi elu" leida on? On ju Elvi Adamson meie valla aukodanikuna õpetanud pool sajandit algklasside lastele tarkust ja kogu Tihemetsa koolile muusikat. Nii meie kui Kilingi-Nõmme kooli vilistlasena on tal jutustada põnevaid seiku endisest kooliajast.

Tuleb välja, et lapsed olid ka üle 60 aasta tagasi rõõmsad ja lärmakad, ja õpetajadki võisid endale lubada nii mõndagi.

Õpetaja viskas poistele ämbritäie vett kaela

„Saabus 1945. aasta ja ka esimene kooliaasta. Sõda oli lõppenud. Läksime koos õega kooli, kuna sel aastal tuli seadus, et kooli lähevad lapsed juba 7- aastaselt. Meie kooliks oli Väljaküla Mittetäielik Keskkool. /.../ Üldiselt oli meie kool Väljakülas üsna lärmakas ja elavalt liikuv. Vahetundide ajal tuli seal kitsas koridoris, kus olid ka riided, jalutada. Poisid on poisid. Mõnikord sagimist ja kära rohkem. Mäletan, et kord läks prahvatades uks lahti ja pangetäis vett sadas poistele ja vastasseinas olevatele riietele kaela. Seda tegi selles toas elav naisõpetaja, kellel ei olnud poistega just kõige parem läbisaamine."

Seda, et koolis käidi ka laupäeval, mäletavad paljud. Igal ajal on olnud erinevaid isiksusi õpetajateks, kellest jäävad eredad mälestused.

„Koolitöö oli 6 päeva nädalas, päeva pikkus 6-7 tundi. Hommikul algasid tunnid kell 9 ja kes peale tunde jäi mingi tegemata töö pärast, pidi selle veel samal päeval ära tegema.

Meenub, et lugemist õpetas väike vanainimene Salme Tobbi. Tema istus tihti õpetaja laua nurga peal, kõigutas jalga ja kudus sukka. Meie muudkui lugesime ja kõik pidi selgeks saama."

Fotol Jäärja Alliku kooli õpilased. Keskel õpetaja Evi Karpa (Post), kes hiljem töötas Tallinnas Haridusministeeriumis. Aino ja Elvi istuvad õpetaja kõrval.

Keskkoolis õppimine maksis 300 rubla

Huvitav on seegi fakt, et oli aeg, kus õpperaamatudki tuli ise osta ja tasuta koolilõunaid ei olnud.„ *Aabitsad, kust lugema õppisime, tuli igaühel ise muretseda - koolil ei olnud õpikuid. Minul ja õel oli kahepeale üks aabits. Vihikuid jagati kooli poolt väga napilt. Needki olid kehva kuivatuspaberi taolised, mis tinti ei kannatanud - kõik valgus laiali. Tindipotid olid koolilaua sees. Sinna tuli valada sinine tint, kuhu sai sulg sisse vajutatud, ja töö võis alata. Koolilauad olid musta värvi. Suurel vahetunnil sõi iga laps kaasavõetud võileibu."*

Kui nüüd on 6. klassis kolm tasemetööd, siis tollal pidid lapsed kevaditi pingutama veelgi rohkem.

„Õppeaineteks olid näiteks 6. klassis eesti keel, ajalugu, vene ja inglise keel, matemaatika, loodusõpetus, maateadus, füüsika, joonistamine, laulmine ja kehaline kasvatus. Hinnati ka käitumist, hoolsust ja korralikkust. Tunnistus oli enamvähem samasugune kui kaasajal. Kevadel tuli teha 10 eksamit, igast ainest suuline ja kirjalik. 7. klassi lõpetamisel oli 11 eksamit."

Kui tänapäeval õpivad valla noored Kilingi –Nõmme Gümnaasiumis tasuta, siis „*1952. a jätkasin õpinguid Kilingi- Nõmme keskkooli vanas majas, kiriku järve vastas. Koolis oli siis õppemaks 300 rubla aastas. Maksma pidi kaks korda aastas. Et see raha kokku saada, tuli pingutada."*

Põllule lume sisse hommikvõimlemist tegema

Juba tollal panustati tervislikele eluviisidele. Vahest tundus see kurioossena, kui näiteks „k*oolitee viis mööda raudteeäärt Voltveti raudteejaamani ja sealt edasi läbi paksu metsa peaaegu koolimajani. Meid Punapargi lapsi oli palju, 11- 12. Poisid sumpasid ees, olid rajategijad, ja tüdrukud järel. Meenub, et koolidest käis „uus tuul läbi". Kõik õpilased pidid minema (üle tee põllule) hommikuvõimlemist tegema. Terve tund või enam roni läbi lume kooli ja siis võimlema ka veel!"*

Et on üle elatud ka hullemaid aegu kui praegu, saab järeldada sellest: „*Peale kooli oli vaja kindlasti minna Kilingi- Nõmme leivapoodi, sest lähemal poodi polnud. Tuli seista veel pikka järjekorda ja oodata, kuna igale anti ainult 1 vormileib. Juhtus ka seda, et leivad said enne otsa. Kes ütles, et elu peab olema kerge? Elada tuli! /.../ Kahel sügisel olime majandites- kolhoosis tööl. Terve septembrikuu 10. klassis olime Massiaru kolhoosis. Tegime kõiki võimalikke põllutöid, alates heinaveost, lõpetades linakitkumisega. Ise valmistasime süüa, keegi meid ei teenindanud. Kord tuli ka kevadel tööle minna, sest kõik tööd põldudel tuli aidata ära teha. Oli see aasta, kui lumi tuli väga varakult külmumata maa peale, kevadel võtsime ühelt põllult kartuleid ja panime uuele põllule maha. Masinaid siis põldudel ei olnud. Veoloomadeks olid ikka hobused vankritega."*

Fotol algkooli II klass Väljakülas 1946. a. Elvi Adamson on kolmandas reas paremalt kolmas.

Elulood ongi ajalugu

Lugedes selle vahva naise elust, saab üha rohkem selgeks, milline kirju ajalugu on olnud eestlastel, milliseid erinevaid aegu ja võime on tulnud üle ja läbi elada.

Koduloo uurimine on üks ütlemata põnev tegevus. Algul hakkavad lapsed õpetaja suunamisel uurima, mis on meie kodukohas toimunud või millised huvitavad inimesed siin elanud. Seejärel jõutakse järk-järgult küsimuseni **miks**. Õpilased mõistavad, kui keeruline on otsustada ühe või teise sündmuse põhjuste üle.

Oma lähedaste lugusid uurides õpib laps ja saab targemaks ka lugeja. Peale õpikogemuse ja -oskuste süveneb side ja üksteisemõistmine põlvkondade vahel.

Seega uuel kooliaastal uusi lugusid!

MARJU SEPP
Tihemetsa Põhikool

Kilingi-Nõmme lähedalt leitud haruldast seent sai näha Tihemetsa seenenäitusel.

Kolmepäevasel seenenäitusel, mis toimus 15.- 17. septembril, oli Voltveti koolituskeskuses Tihemetsas eksponeeritud 137 erinevat seeneliiki. Laudadel oli väljas rohkemgi, kuid osa seeni jäi määramata. Seente määramise au kuulub peaaegu ainuisikuliselt abimetsaülem Ivi Hiiele, teistel oli abistav roll.

Seenenäitusele sattus ka üks looduskaitsealune seen - **Lehise-õõspuravik**, **Boletinus cavipes**. Kasvab koos lehistega, Eestis esineb väga harva. Söödav.

Seen on kantud Eesti punasesse raamatusse, on haruldane, II kaitsekategooria, korjamine seadusega keelatud. Seeneliik selgus alles määramise käigus.

Boletinus cavipes. Foto: Värdi Soomann.

Näitust külastas TÜ professor Urmas Kõljalg. Küsisin temalt, mida ta arvab Tihemetsas looduskaitsealuse seene näitamisest. Urmas Kõljalg: „Jah nägime lehise-õõspuravikku näitusel. Seene viljakeha korjamisel seent ei hävitata, sest seene tegelik „keha", so. niidistik elab ja toitub mullas ning taimejuurtel. Me ei propageeri kaitsealuste liikide näitusel eksponeerimist kuid samas ei näe me selles suurt probleemi. Tihti korjatakse viljakeha ju teadmata, mis liigiga tegu, ning siis oleks imelik, kui see jäetakse näitusele välja panemata." Professor Urmas Kõljalg aitas nimekirja täiendada 2 seeneliigi äratundmisega.

Teine üllatusleid oli **Boletus parasiticus**, millele eestikeelne nimi veel panemata ja Seente entsüklopeedia väitel Eestis ei esine, seega viis Tihemetsa seenenäitus seene Eestis esmaavastamiseni. Tunneme selle uue seeneliigi üle erilist uhkust. Kuulo Kalamees kirjutas: „See on meile väga huvipakkuv leid, sest põhjapoolsetel aladel on ta haruldus! Lisan veel, et kaasaegse nomenklatuuri järgi on selle seene õige kuuluvus hoopiski teises perekonnas ja nimi seega nüüd - Pseudoboletus parasiticus. Tänu veelkord ja ilusat sügist!"

Pseudoboletus parasiticus. Foto: Värdi Soomann.

Seenenäituse külastajaid, keda kokku suutsime lugeda, oli 306. Eriti arvukalt (184 inimest) käidi näitusel kolmapäeval, kui oli ka seenetoitude degusteerimine. Näituse korraldamisega - seenelkäimine, näituse ülesseadmine, toitude valmistamine oli tegemist umbes kolmekümnel inimesel. Suurimad panustajad, näituse korraldustiim, keda PKHK Voltveti Koolituskeskus tänab: Ivi Hiie, Kaja Hiie, Värdi Soomann, Krista Staškevitš, Martti Rooden, Sirje Õismaa, Miina Kask, Sirje Parrol (uue seeneliigi leidja), Helve Soomann.

Aitäh kõigile, kes tõid näitusele seeni ja olid abiks ka muus: Jaan Pukk, Mati Jassik, Vaiga Lill, Ulle Viirmaa, Eimi Muru, Piret Koorep, Ruth Anton, Arnold Schmidt, Arne Õismaa, Anu Tamm, Salme Haavik, Saima Kasela, ME-07 õppegrupp, Leili Arus.

Küpsetajad, keetjad, aitäh: Vaiga Lill, AnneliVunk, Aime Tammet, Virve Len, Marje Kask, Erna Gross, Krista Staškevitš.

Tihemetsa seenenäitust tutvustasid
MARJE KASK ja
VÄRDI SOOMANN

Käesolev Saarde Sõnumid kannab numbrit 100. Esimene number ilmus veebruaris 1999. Tegelikult eelnes Saarde Sõnumitele ajaleht Uudistaja, mille esimene number ilmus 1. aprillil 1995. a. Ajalehe formaat oli A4 ja see ilmus neljal leheküljel, kusjuures trükkimine toimus linnavalitsuse printeriga (rootslaste kingitus). Ajalehe mõtte algataja ja toimetaja oli Ahti Seller. Kokku ongi viieteistkümne aasta jooksul olnud lehel ainult vaheldumisi kaks toimetajat. Et lugejad veenduksid, kui kiiresti aeg voolab, avaldame alljärgnevalt Uudistaja esimese numbri uuesti (asjaosaliste autogrammidega), küll veidi vähendatud mastaabis. Võrrelge ka hindu, aga ärge unustage võrdlemast ka sissetulekuid!

uudistaja

KILINGI-NÕMME LINNA HÄÄLEKANDJA.

Nr 1 LAUPÄEV, 1. aprill 1995 Tasuta

Uus ja huvitav ?

Kõik äratab huvi, kuniks on uus. Laps võtab uue lelu õhtul voodisse kaasa.Ema demonstreerib oma uut kleiti kõikidele sõbrannadele. Isa küürib uue auto igal õhtul hoolikalt puhtaks.Vastvalitud riigikogulastele meeldib (loodetavasti) uute istmikualuste puudutus.

Vananedes väärtused kahanevad.Mängukann vedeleb purunenult toanurgas, kleidist on ammugi tolmulapid saanud, auto mõlkis ja tolmune ning Riigikogu istungitesaalis istmed mugavamate vastu vahetatud.

Kuid uus ajaleht on tulnud, et jääda. Uudseks ja huvitavaks alati.

Kerge lubada, raske teostada, ent kuna ilmal on suur suu ja laiad kõrvad (Saarde), siis ärge häbenege kohalikku lehte värskendamast omapoolsete kaastöödega. Kilingi-Nõmme pole sugugi seisva veega tiik, tõestagem seda !

Ahti SELLER.

Lugupeetud linnakodanikud.

Mul on tõsiselt hea meel, et minu ammune soov linna ajaleht käima panna on teoks saamas.Minul endal ei jätkunud selleks aega ja energiat, samas mõistsin, et ka käsu korras sellest midagi välja ei tule. On tore, et meil on veel hakkajaid mehi. Kasutan võimalust ja tervitan kõiki lehetegijaid ja lugejaid.

Kuigi linn meil ju väike, on mul siiski küllaltki vähe võimalusi olnud suurema arvu linnakodanikega suhelda. Eks sellepärast puudub ka rahval ülevaade sellest,mis linnas toimub ja mida kavandatakse. Nii levibki tihti palju kuulujutte või valeinformatsiooni. Loodan,et meie ajaleht aitab seda olukorda leevendada.

Järgnevalt püüan väga lühidalt valgustada seni tehtut ja vaadata ka tulevikku.

1994. a. möödus minu arvamist mööda rahuldavalt, seda paljus tänu soojale talvele.Suurimaks mureks oli kütteprobleem. Elanike soojavõlg kasvab pidevalt ning sellest sõltuvalt saame vähem kütet osta ja seda vähem kütta. Seetõttu on ka korralik kütte eest maksja pahane - maksan küll, aga korter ikka külm. Oleme püüdnud küll kannatlikud olla ja arvestada, et paljudel tõesti ei ole momendil raha, kuid samas on ka palju neid, kes ilmselt ei kavatse sentigi maksta ega tunne selle pärast mingit muret. Seepärast peavad nüüd mitmedki võlglased kohtukulli ette astuma.

Hea meel on sellest, et linna ja majaelanike ühiste rahadega viisime elektriküttele Kantsi tn. 7 maja, kus "tänu" leivavabriku katlamajale oli küttemaks erakordselt kõrge.Kas elektriküte on odavam, ei oska ma praegu öelda , aga vähemalt on toatemperatuur nüüd vastavalt rahakoti paksusele igaühe enda otsustada.

Ka mõned elumajad said uue värvilise kuue. Korralikult remonditi saun, kuid selle värvimine jäi tänavu suveks. Kantsi tn. 7 sai ka uue katuse, vana enam vihmavett ei pidanud. Kõva remont käib Saarde kirikus ja pastoraadis. Kui Rootsi sõpradelt raha juurde saame on kirikul varsti uus katus ja värvitud torn. Ehk panid kirikulised sedagi tähele, et hoones on nüüd küte sees.

Valmis hakkab saama täiesti moodne puhastusseade. Suvel tahame korraldada linnaelanikele ekskursiooni sinna. Samuti loodame rekonstrueerida linna vanad heitvete pumplad, likvideerida endise metsamajandi elamuid teenindava lahtise solgikraavi ning juhtida puhastusseadmesse ka sauna heitveed. Eks näeb, millal siis Umalaste ojas vähki püüdma saab hakata. Kui raha jätkub, tahaks korrastada suveaeda, ehitada uue laululava. Mõttes mõlguvad asfalteerimistööd. Puudus on aga tööjõust,sest nii mõnigi linnakodanik korjab ennem tühje pudeleid, kui "nii odava töö peale" tuleb.

Sooja ja päikeselist kevadet soovides

Kalle KIIPUS,
linnapea.

EDASI INFOÜHISKONNA POOLE.

Veidi rohkem, kui neli aastat tagasi (6. detsembril 1990) taastati Kilingi-Nõmme linna omavalitsuslik statuut. Samm-sammult on liigutud võimu detsentraliseerimise poole ning praegu on kohalikul omavalitsusel kohapealse elu korraldamisel märgatav roll. Kohaliku omavalitsuse otsused hakkavad järjest rohkem ja rohkem mõjutama inimeste heaolu.Vältimaks raiskamist peavad maksumaksjad jälgima tähelepanelikult, kuidas kasutatakse omavalitsuse käsutusse antud rahalisi vahendeid ja materiaalseid varasid. See aga eeldab informeeritust. Öeldakse, et loodus tühja kohta ei salli. Nii on ka ühiskonna elus. Kui asjade loomulikku arengut ei takistata,siis toimub, mis toimuma peab.Täna esmakordselt ilmuv ajaleht ei ole kokku pandud käsukorras, vaid on sündinud kohaliku elu loomuliku arengu tulemusena.Loodan, et meie linna oma leht viib meid sammukese edasi infoühiskonna poole ning aitab kaasa Kilingi-Nõmme linna mõtestatud säästlikule arengule.

Agu LEIVITS, linnavolikogu esimees.

Hea lugeja !

Stardimeeskond: O.Paukson, K.Kiipus, A.Leivits, A.Seller, A.Laigna.

Jutud oma ajalehe vajalikkusest meie väikeses linnas on jõudnud sõnast teoni. Seltskond ettevõttlikke mehi eesotsas Ahti Selleriga palub Sind, hea lugeja,olla selle ettevõtmise esimeseks ja armulisemaks hindajaks--arvustajaks.Kui leiad,et asi on küünlaid väärt,et seda tasuks jätkata, oleks meie töörühm rõõmuga valmis jätkama ja arendama alustatut Sinu heaks ja hüvanguks.

Alustuseks oleks "pisikesele" ka nimi vaja panna , mis Sinule igati meelepärane peaks olema. On ju ilus nimi, millel mitmetähenduslik kõla küljes ripub, igati tore kuulutaja sellest, et käes hoitakse mitte tavalist riigiteatajat, vaid täielist OMA linna--valla ajalehte.Sellepärast teatame, et Sul on võimalus saada RISTIISA au ja kingi omanikuks, kui oled suuteline välja mõtlema ja meile teatama ajalehele sobiva NIME sõna või sõnastuse.

Kunagine ajaleht nimega " KOLHOOSI TEE " rõõmustas lugejate meeli suurepäraste saavutuste ülestähendamisega 1950. aastast 1959. aastani, kuni saadi aru, et saavutused kasvasid lehe mahust suuremaks ja töövõitude kajastamine anti üle Abjale. Me anname endile aru sellest, et ühte väikest piirkonna lehte annab täis kirjutada. Sellepärast pöördumegi Teie poole palvega - tehkem seda lehte koos! Teie oma ettepanekute, arvamuste, artiklite, fotode ja karikatuuridega.Meie -süsteemi loomisega selles teabes, mille väljundiks kujunebki valmis ajaleht.

On selge, et ajalehe esmaülesandeks saab olema kohaliku võimu teadaandmised ja kuulutada tahtmised. Peegelduvad ju riiklikud ettevõtmised suuremal või vähemal määral igas kohalikus omavalitsuses. Sellepärast siis esikohal kohaliku võimu teave. Nagu igas korralikus Eesti linnas, on ka Kilingi-Nõmmel oma kool, lastesõimed, politsei, bussijaam, raudteejaam, side, kohalik tööstus, teenindus, kaubandus,vaba aja veetmise võimalused ja spordielu. See kõik kannab endas huvitavat teavet, mille vahendajaks peaks kujunema meie leht.Samas ei unusta me inimesi,kelle nimi on seotud linna ja maakonna ajalooga nii heas kui halvas mõttes. On ju kohaliku elustiili kandjaiks inimesed ja just inimesi teenima oleme ka meie kutsutud!

Ants LAIGNA.

Kilingi-Nõmme Majavalitsuses pakutavad teenused.

1. Veoauto kasutus	1 tund	28.70 + 1.20 km	5. Traktor T-40	1 tund	40.60 + küte
2. Väike-ekskavaator ja traktor DT-75		42.00 + küte	6. Prügivedu konteinerautoga	1 m³	15.40
3. Korvtõstuk	1 tund	42.00 + küte	7. Lahtise prügi vedu	1 m³	12.50
4. Fekaaliauto	1 m³	17.40 + 1.20 km +pdl.	8. DT-75 või T-40 kasutus lumetõrjel		63.00 + küte

TEGID, LÄKSID, VÕITSID !

Teatavasti võitsid Eesti TV Lasteekraani, Eesti Raadio, Eesti Kontserdi, Eesti Heliloojate Liidu ning EV Kultuuri-ja Haridusministeeriumi poolt korraldatud konkursil LASTELAUL 95 kolm auhinnakohta meie kaaslinnlasteToomas Volli jaLy Kuninga poolt kirjutatud laulud. Zürii I preemia väärilisek tunnistati lustaka "Pärdiku mure", mis valiti ka saalipubliku lemmiklauluks. Televaatajate soosingu pälvis laul "Kodu". Järgnevalt intervjuu asjaosaliste endiga.

Küsimusele - millal sai koostöö alguse - vastasid küsitletavad, et kolm aastat tagasi, seoses Kooli TV lauluvõistlusega.

Toomas Voll : " Mina tulin koolimajja tööle 1991 aastal ning samal sügisel, õpetajate päeval saigi Ly anne avastatud, seepärast polnud laulutekstide kirjutajat vaja kaugelt otsida. "

Kui palju laule konkursil LASTELAUL 95 võistles ?

T : " Alguses oli laule ligi 150, millest 42 valiti välja TV-sse. Nendest jäi zürii sõelale 23 ning ühe valisid televisioonivaatajad. Lõppkontserdile pääses seega 24 laulu.

Intervjuu järgneb järgmises lehes.

SAARDE LÄBI AJALOO PRISMA.

Hea lehelugeja. Seoses kohaliku ajalehe ilmumumisega on tekkinud meeldiv võimalus heita pilk meie kodukandi ajaloole läbi aastate. Alustame esimestest teadaolevatest andmetest ja tuleme ajaloo sündmustega järk- järgult tänasesse päeva.Tore oleks, kui lehe lugeja aitaks ka omalt poolt kaasa ja täiendaks alljärgnevat ajaloolist ülevaadet temale teadaolevate faktidega.

13. sajandil tekkis Sakala muinasmaakonnas Saarde kihelkond. Suurem osa Saarde kihelkonnast oli kaetud põliste metsade, kõrgete nõmmede ja sügavate soodega. Nende vahel asusid üksikud ta - lud ja külad, mille asukohad moodustasid nagu saared kõrgematel kohtadel ja paramatel mullamaadel. Nimi "Saarde" võis tulla ka sellest, et kihelkonnas palju "saare" lõpuga kohanimesid oli, nagu Kõrgsaare, Leissaare, Märissaare, Pärnasaare, Perat - saare, Laiksaare, Riitsaare, Langsaare, Mõimesaare ja teised.

Ajaloolase Johann Renneri kirjutatud raamatus 1560. a. mainitakse seda maakonda kui "Zare". Vanemates dokumentides veel Saara, Saal, Sarau. Arvatakse, et osa Halliste ja Kõpu kihelkonda võis olla ka Saarde kihelkonna all ja palju "saare" lõpuga nimesid leidub ka seal kandis, nagu Koiksaare, Auksaare, Oissaare, Intsaare ja Vilpsaare.

Kui võtta Saarde kirik orientiiriks, siis meie koordinaadid maakeral oleks 58°8'32" põhjalaiust ja 24°58'5" idapikkust Greenwichist. Kihelkonna alus - põhjaks on devoni punane liivakivi. Valitseva liivase pinnakatte kõrval on ka kruusast ja kivirägast koosnevaid künniseid ja seljandikke Kikepera, Väikeküla, Riisselja ja Kivilaane kohal. Need on mere alla jäänud ja laineist uhutud endise manner - jää servkuhjatised või vanad rannamoodustised. Eriti rikkad on need kohad rändrahnudest. Reiu ehk Tõitoja jõgi on suuremaid Saardes, saades alguse Rõiküla sooalliikast kihelkonna lõunaserval. Saarde piiridesse jääb 47 kilomeetrit ülem - ja keskjooksu. Reiu lisajõgedest Veelikse jõgi (12 km ,) Külge jõgi (20 km ,) Umalaste oja (9 km). Kõveri talu lähedalt Ristikülas algab Vangu ojast pikk nõörsirge Timmkanal (kaevatud 1892), mis viib Laiksaare soiste metsade vee merre. Kihelkonna idaosas on Halliste jõe keskjooks. Temasse suubuvad lisajõge - dena Tõlla ja Alva jõgi.

Võttes aluseks J.Jungi raamatu "Muinasaja teadus eestlaste maalt" (Tartu 1898) näeme, et kiviaja leide on Saardes vähe. Laiksaare vallast on leitud kaks kivikirvest ja kaks käsijahvatuse kivi. Pronksiajast on Jäärjas leitud üks pronksist ahel. Rauaaja kivikalmeid on leitud ainult Jäärjast. Kal - meid on leitud Saardes selle sajandi alguseks 38-l juhulTihedamini esinevad kohtadena Jäärja-Härma, Mikunõmme, Pikksaare, Sookuninga, Sibula, Pupsi ja Kaassaare. Tali (vanasti Talli) vallas Reiu, Marina ja Peedu. Voltvetis Räägu, Savimäe, Kutsi - ku, Rekandi ja Vasu.

(järgneb)

Olev PAUKSON.

TOIDUAINETE HINNAD KILINGI-NÕMMES.

	Tempo	Sauga	Otse Ahjust	Sinilind	Kesklinna	Turg	SMÜ	Karja kiosk	Bussijaam
piim 1l	-	4.00	-	-	3.95	2.50	3.85	2.50	-
rõõsk koor kg	-	14.20	-	-	22.25	-	28.50	-	-
hapukoor kg	14.20	12.80	17.10	13.00	13.55	-	17.90	13.00	-
kohupiim pk	4.35	4.45	4.20	-	4.30	-	4.50	4.10	-
juust kg	49.50	50.50	48.00	-	46.75	-	44.00	46.20	-
sealiha kg	-	-	-	-	-	22.00	-	-	24.50
loomaliha kg	-	-	-	-	-	-	19.00	-	18.00
keeduvorst kg	27.85	28.30	27.15	-	29.65	-	28.00	32.50	-
suitsuvorst kg	41.80	38.60	42.05	-	41.60	-	40.00	45.00	-
viiner kg	32.00	31.80	32.55	-	35.75	-	24.00	36.10	-
sardell kg	30.65	30.05	29.85	-	36.00	-	30.00	36.40	-
keedusink kg	-	39.95	43.40	-	46.90	-	40.00	48.50	-
munad tk	1.00	0.95	-	1.00	0.90	-	1.00	0.80	0.85
värske kurk	-	30.95	-	-	26.90	-	-	29.00	-
tomat	-	32.05	-	-	26.50	-	-	-	-
sibul	11.00	12.50	10.30	-	8.30	-	13.00	10.20	11.50
kartul kg	-	-	-	-	-	-	-	-	-
porgand kg	-	-	-	-	8.30	-	-	-	-
hapukapsas	-	8.50	-	-	-	-	7.00	-	7.00
leib	4.50	4.50	4.15	-	3.25	-	4.60	-	-
sai	3.95	4.05	3.65	-	3.70	-	4.10	-	-
õlu pdl	4.20	4.70	-	3.80	3.95	-	5.00	-	-

Arvestatud on madalamaid hindu seisuga 30.märts 1995.

Näputöid Eesti kodudest.

Käsitööõpetajad pöörduvad teie poole palvega, et aitaksite rikastada KNK käsitöönäitust omapoolsete käsitööesemetega.

Töid ootame aadressil :

Sambla 18, keskkooli raamatukogus (ruumis 203) või käsitööklassis (214) hiljemalt 17.04.95

Info: 92-666, Saima Tõigast.

NB! Aktiivsematele eripreemiad.

Ärgem laskem kaotsi minna meie esivanemate käsitööraditsioonidel !!

REKLAAM

Kilingi-Nõmme jalatsitöökojas
Pärnu tn 53
on võimalik soodsalt ja kiirelt tellida uusi ning parandada vanu jalatseid.
Lai mudelite ja liistude valik.
◆
Samas ka juuksuri teenused naistele.

ÕNNITLEME !

85. sünnipäeval
Elfriede Pärna
Juhan Mäeveskit
80. sünnipäeval
August Varest
Aleksander Klaari
70. sünnipäeval
Lehta Mäge
Valve Ennustet
Lehta Loorentsit

Kilingi-Nõmme Linnavalitsus.

"Vanaturu Äri" Kilingi - Nõmmes võtab komisjonimüügile ja ostab käsitööd, tarbekunsti esemeid, maale, vanu kelli, küünlajalgu, kohviveskeid, margapuid, vanu tööriistu, petroolilampe, raadioid, portselani, vanu klaasnõusid, ordeneid, medaleid, münte, postkaarte, vanu raamatuid, ajakirju ja lehti, etnograafilisi esemeid ning vana mööblit. Eriti oodatud on vanad mundrid ja militaarne atribuutika.

Hea oleks, kui eelnevalt telefonil 92-104 kokku lepiks. Kui kaup sobib ja hinnas kokku lepime, siis raha kohe kätte! **Meie aadress : Kilingi - Nõmme, Turuplats 1. A/S KROON**

Toimetaja : Ahti Seller, tel. 92-279.
Info: O.Paukson 92-440 ,A.Laigna 92-198
Kuulutuste vastuvõtt " Vanaturu Äris "
T-R kl. 10.00-18.00 L. 10.00-15.00

Kuulutuste ja reklaami hinnad :
lehekülg 1000.- EEK
erakuulutus 10.- EEK (4cm²)
firmakuulutus 20.- EEK (4cm²)
esikülje reklaam 5.- EEK cm²

KÕIK ON UUS SEPTEMBRIKUUS

Kilingi-Nõmme Gümnaasium alustas 1.septembril 416 õpilasega. See on eelmise õppeaastaga võrreldes 29 last vähem. Kõige suurem arv õpilasi on 5.-9.klassides – 187, kõige väiksem 1.- 4.klassides – 100. Kooli kõige väiksem klass on 12.RL – 13 õpilast. Suurimad, 27 õpilasega klassid on 9.a, 9.b ja 11.R. Eelmise õppeaasta lõpust linnarahvalegi tuttavaks saanud uus koolikell alustas 1.septembril jälle helisemist.

Algklasside maja muutus suvel nii väljast kui seest tundmatuseni. Kaunid klassiruumid on sisustatud uue mööbliga. Majade ümbrus on saanud uue asfaltkatte ja suur maja renoveeritud vundamendi. Ajalooks said puidust pimedad ja kitsad garderoobiboksid. Uuenenud garderoob kenades värvitoonides seinte ja kappidega on avar ning valgusküllane. Igal õpilasel on oma lukustatav kapp, mille eest ta ise vastutab. Esimesel koolipäeval jagas klassijuhataja võtmed laiali ja koputas ühtlasi iga lapse südametunnistusele: kapp kuulub sulle koolist lahkumiseni. Kappi on võimalik avada ka üldvõtmega ja seda võimalust saavad kasutada need, kes unustavad võtme koju. Endiselt kehtib meie kenas koolimajas vahetusjalatsite kandmise kord ja kapivõtme kojujätmine ei ole põhjuseks poriste saabastega ringi marssida. Tänada tuleb lapsevanemaid, kes on leidnud võimaluse oma lastele vahetusjalatsid muretseda.

Esimesed koolinädalad näitasid ära ka need õpilased, kes igal vahetunnil õpilaskodu nurga taga või metsa all suitsu käivad tõmbamas. Politseiga hirmutamised ja tõsised vestlused suitsulastega on esialgu tühja jooksnud. Sigarettide hirmkõrget hinda silmas pidades jääb üle ainult imestada, et nii paljudel selleks siiski võimalus on. Korrapidajatel on õilis kohustus kontrollida suitsetajate jalatsite vahetamist ja klassikaaslastel võimalus nuusutada riietest levivat kirbet haisu. Kas klassikaaslased sellega ka leppima peavad? Ainsaks mõjutusvahendiks kooli käes on klasside liitumine "Suitsuprii klassi" projektiga. Olulisema töö tervisliku eluviisi väärtustamisel peaksid tegema perekonnad. Emad ja isad, kas te olete juba kodus arutlenud tervise säästmise teemadel?

Tore on meie kooli traditsioon kõik õpilased kohe kooliaasta alguses pildi peal jäädvustada. Näod on nii värsked, jumekad ja õnnelikud. Kõikide klasside pildid on välja pandud esimese korruse stendil.

September oli projekti "Reipalt koolipinki" toimumise aeg. Gümnaasiumiõpilased viisid läbi küsitluse "Loodus ja tehiskeskkond" ning olid meeldivalt üllatunud, kui lahked inimesed meie linnas elavad. Kõik olid rõõmsasti nõus projektis osalema ja küsimustele vastama. Kokkuvõtte küsitlusest koostas kooli huvijuht Laine Ülemaante. Tööd alustasid huviringid, nende hulgas õpetajate käsitööring. Tervise Arengu Instituut väljastas meie koolile tunnistuse nr.142 selle kohta, et oleme tervist edendav kool, tänukirja sai kool projekti "GLOBE" raames tehtud ilmavaatluste eest. Algklasside majas pandi välja aiavigurite näitus.

Septembrikuusse jääb ka Pärnumaa Haridus preemiate komisjoni otsus. Eelmise aasta töötulemuste põhjal sai Aasta Õpetaja 2009 nimetuse käsitööõpetaja Saima Tõigast ja Aastate Pedagoogi tiitli iluvõimlemistreener Eha Smolina. Mõlemad on suurepäraste tulemuste tõttu hinnatud ja lugupeetud pedagoogid kolleegide ning lastevanemate hulgas.

Noor õpetaja Kersti Õilsalu koos tulevaste metsameestega Kablis osalemas perepäeval „Metsaga mestis". Foto: Anne Aasamets.

Sel aastal töötab koolis 49 pedagoogi, 16 nendest Kilingi-Nõmme Gümnaasiumi vilistlased. 18 õpetajat tegelevad noortega juba 25 ja rohkem aastat. Õpetajad on meie maja usinad õppijad. Nemad alustasid juba augusti lõpus uusimate arvutitarkuste omandamisega. ID kasutaja koolituse läbis 35 õpetajat.

Septembris oli 22 koolipäeva, ees ootab veel 153 loodetavasti rõõmurohket ja õppimist täis päeva. Oktoober on kuulutatud üleriigiliseks "Hea õpetaja kuuks". Kõikidel inimestel on võimalus kiitust avaldada oma heale õpetajale või oma lapse tublile õpetajale interneti leheküljel www.opetajakuu.ee

MARI KARON

Õpetaja Maie Nõmme autasustati haridus- ja teadusministri tänukirjaga

Õpetaja **Maie Nõmme** autasustati Pärnu maakonna õpetajate päeval Kilingi-Nõmme Gümnaasiumis Eesti Vabariigi haridus- ja teadusministri Tõnis Lukase tänukirjaga.

Õpetaja M.Nõmm töötab Tihemetsa Põhikoolis alates 17.juulist 1986.a. Ta on lõpetanud 1966.a Tartu Riikliku Ülikooli matemaatikaõpetaja kvalifikatsiooniga. Omab nimetatud erialal magistrikraadiga võrdsustatud kraadi.

Õpetaja Maie Nõmm on väga tugev ja usaldusväärne matemaatikaõpetaja. Tema poole on pöördunud igal kevadel ka teiste koolide varemlõpetanud õpilased, kes valmistavad end ette gümnaasiumi lõpul riigieksameiks. Oma rahulikul moel on õpetaja suutnud end matemaatikas ebakindlalt tundvatel õpilastel taastada usu matemaatikaeksami sooritamise võimalikkusesse. Õpetaja Nõmm on nõudlik ja järjekindel õpetaja, kes on pikkade tööaastate jooksul pälvinud lugupidamise nii õpilaste kui lastevanemate silmis. Eriti vääribki õp Nõmme puhul esiletõstmist töö nõrgemate õpilastega. "Ei ole lootusetut juhtumit," arvab ta, "on oma võimetesse kadunud usk. Seda usku on võimalik taastada."

Tema juhendatud õpilased on aastaid osalenud maakondlikel matemaatikaolümpiaadidel ning saavutanud auhinnalisi kohti.

Õpetaja Nõmme käe alt läbi käinud õpilased on jätkanud õpinguid vabariigi n.ö eliitkoolide reaalklassides (H.Treffneri Gümnaasium, Nõo Reaalgümnaasium, Pärnu Koidula Gümnaasium) ning hiljem astunud erinevatesse kõrgkoolidesse. Õp Nõmm on ikka märganud andeid ning teinud nendega meeleldi lisatööd.

Vene keele õpetaja on õp Nõmmest saanud olude sunnil: kuna tema kooliaastad möödusid vanematega koos väljasaadetuna Siberis, kus ta alghariduse omandas vene keeles ja lõpuks kõrgkooliõpinguidki alustas ülikooli vene osakonnas, siis on vene keel loomupäraselt suus. Vene keele õpetamise metoodikas on ta aga oma korrektsust armastaval moel end pidevalt täiendanud, ka pärast aastatepikkust tööd antud aine õpetajana.

Inimese ja kolleegina on õpetaja Nõmm väga abivalmis ja vastutulelik kaaslane. Ta on olnud aastakümneid klassijuhataja, viimastel aastatel küll mitte, kuid tema peale võivad alati loota klassijuhatajad, kui nad olude sunnil ei viibi koolis. Tarvitseb õpetaja Nõmmele vaid öelda, et ta sellel või teisel klassil klassijuhataja puudumise tõttu silma peal hoiaks, siis on alati kindel, et see on hästi tehtud. Õpetaja Nõmmel on veel üks hea omadus: ta ei jäta kunagi alustatut pooleli. Koolitöös tuleb aeg-ajalt ette olukordi, kus õpilane on millegagi hakkama saanud, aga ükski niidiots ei hargne. Õpetaja Nõmm suudab heale inimesetundmisele ja psühholoogiale tuginedes alati probleemi lahendada ja õpilase oma vigu tunnistama panna või õpilast tema hädas aidata.

Õpetaja Maie Nõmmel täitub 19.oktoobril 2009 viiskümmend aastat pedagoogilisel tööl.

AITA MATSON
Tihemetsa põhikooli direktor

Kultuurikülade noortelaager Tommerupis 18-26 juuli 2009

(järg)

18. juuli, laupäev

15.10 olime oma hosteli fuajees, et end lõpuks sisse registreerida ja tuppa lõunauinakule pääseda. Hosteli vea tõttu ei saanud me kõik ühte tuppa nagu broneeritud, aga me ei lasknud end sellest häirida.

Ongi paras aeg silm looja lasta.

Õhtul hostelis

Kallis päevik,

uinak mõjus värskendavalt meile kõigile ning olime peale kerget einet taas valmis linna vallutama.

Enne Eestis lahkumist olime ühendusse astunud saksa noortega, kes arvasid, et ka neile kulub ära päev Kopenhaagenis enne laagrit. Nad broneerisid kohad samasse hostelisse ning pidime nendega päraslõunal kokku saama. Kahjuks istusid nad sel ajal alles liiklusummikutes ja me läksime seniks linna aega parajaks tegema.

Ilm oli märgatavalt paranenud ja saime aega veeta sealsel Raekoja platsil. Kui sakslased lõpuks saabusid, järgenes tutvumisvoor. Meie kaks noorimat grupiliiget Emilie ja Marek ei tundnud neist kedagi, vanemad osalejad Piia ja Erki olid saksa noori kohanud juba neli aastat varem, kui Kilingi-Nõmme oli kultuuriküla.

Lisaks saime kokku Kopenhaagenis elava ja õppiva nõmmeka Piretiga, tänu kellele saime teada, et Taanis on olemas midagi meie keefiri sarnast ja me saame laagris ehedat kama pakkuda. Ülejäänud õhtu möödus kolmkeelselt vesteldes ja üksteist tundma õppides.

Uni võtab võimust. Head ööd!

19. juuli, pühapäev

Õhtul Tommerupis

Kallis päevik,

tänane päev algas hilisema äratusega kui eile. Pärast hommikusööki hostelis kogusime oma pagasi kokku ning suundusime Kopenhaageni raudteejaama. Sealt saab Tommerupi läbi Odense, kus peab ümber istuma teisele rongile. Kuna rong pealinnast hilines üle 10 minuti, oli väike ärevus sees, kas jõuame oma teisele rongile. Odenses tulime rongilt maha ning jäime perroonil nõutult ringi vaatama, kuna graafiku järgi pidi kohalik rong juba läinud olema. Hüppasime sõna otseses mõttes esimesse rongi, mida enda ees nägime ning teadjamad seal kinnitasid, et jõuame sellega Tommerupi küll. Lõpp-peatuses ootas meid laagri korraldaja Lone, kes meid autoga internaatkooli viis, millest sai nädalaks meie kodu. Meid majutati majakestesse, kus igas oli 3 tuba. Meie poisid said kahekesi oma toa, tüdrukud jagasid saksa neidudega neljainimese tuba.

Enne meid olid saabunud hollandlased (mõni tuttav nägu taas) ja tšehhid. Kuna samal ajal olid Tommerupis külas inglased, itaallased ja austerlased, viidi meid kultuurikülade laadale. Seal saime maitsta erinevate riikide toite ja nägime nende esitlusi. Itaallased tantsisid ning õpetasid ka pealtvaatajatele üht pikka rahvatantsu. Inglased olid välja tulnud näidendiga, mida nad esitasid vanas taani keeles ning tõlkisid ainult saksa ja itaalia keelde, seega jäi etendus meile suures osas arusaamatuks. Austerlased olid kohal orkestriga, esitades oma rahvamuusikat.

Kui me kooli tagasi jõudsime, asusime avastama kooli suurepärast võimlat – tõmbasime üles võrkpalli mängimiseks postid ja võrgu. Pausi tegime vaid võileibade söömiseks ning uute gruppide tervitamiseks. Võrkpall on võrratu – rahvusvahelised võistkonnad aitasid meil kohe üksteisega vabalt suhtlema hakata. Samal õhtul jagati meile kätte ka laagri ametlikud rohelised T-särgid.

Pärast viimaste gruppide saabumist õhtul sai alguse komme istuda ühe majakese teisel korrusel asunud puhketoas, kuhu pea kõik kogunesid, et koos kaarte ja lauajalgpalli mängida. *Järgneb.*

Tantsime kõik lapaduud!

Saarde läbi ajaloo prisma 117

1940. a.

Milline oli elu meie väikelinnas enne sõda, sellest kirjutas Saarde valla mees kirjanik Vallo Raun oma 1988. a ilmunud noorsoojutus „Taave". Jutus on Kilingi-Nõmmest saanud Kaarli-Nõmme, kus kirjanik oma nooruse veetis ja allpool mõni katke jutustusest.

„Mis Taavele Kaarli-Nõmmest oli meelde jäänud, see oli kummaline vaikus ja rahu.

Taavele paistis, et kõik inimesed tunnevad siin üksteist, ja kui ta näiteks kordki emaga läbi alevi juhtus minema, siis kõneles ema peaaegu iga vastutulijaga. Ja kui võõras inimene oleks siia sattunud, oleks tedagi peatatud, ta käest midagi küsitud või teda kellegagi segamini aetud. Kui maailm oli kunagi ühtne olnud, siis midagi sellest ühtsusest oli Kaarli-Nõmmel säilinud, vastu pidanud.

Alevis ehitati maju, õitsesid pelargoonid ja võõrasemad, inimestes oli tärganud taas usk ja kõik tahtsid tööd teha.

Alevikust venis läbi paari kilomeetri pikkune munakivitee, mis ühendas raudteejaama alevi südamikuga. Esialgu oli teeääri palistamas hõre majaderida ja kulus veel palju aastaid, enne kui alevikku tuli uut rahvast ning õhtutundidel hakkas kajama kopsimist ja kärude kääksatusi, kuni alevik hakkas linna mõõtmeid võtma.

Kõigepealt tuli vene surnuaed punasel liivaseljandikul. Otse selle künka all oli kunagi asunud Joosepi ja Roosi osmik. See oli kummaline abielupaar. Nad olid ennast paari pannud ise, kiriku ja allkirjata. Juttu polnud neil teistega palju ning kuidagi nad selles laua- ja plekitükkidest kokkuklopsitud onnis ära elasid. Muust maailmast eraldas neid suur õunaaed. Sügisel kandsid õunapuud magusaid õunu, mis vist küll viimse pabulani aleviku turule rändasid. Aga muidu tegid Joosep ja Roosi kõiki mustemaid töid, mida ümbruskonnas teha ei osatud või ei tahetud. Ja ega alevirahvas neisse halvasti suhtunud: kes andis kantud kuue, kes leivapalukese, kes veel seda ja teist. Neid ümbritses mingi kummaline salapära, millest tekivad legendid ja muinasjutud. Kuni Roosi suri – ja kogu see vaesuse kuningriik kokku varises. Sellest õnnetust osmikust ei leitud kopikatki raha ja Roosi aeti mulda kui vallavaene või lihtsurelik, kuidas just sobivam öelda. Nii kadusid maakeralt Joosep ja Roosi, buldooser lükkas ümber osmiku ja maalt alevisse asunud uusrikas ehitas selle asemele uhke maja. Ainult õunapuud kandsid veel kaua aega alevi magusamaid õunu.

Tee vanale surnuaiale keeras üle turuplatsi. Selle ääres hallis kahekorruselises majas elas Taave vanatädi, vanaema lihane õde. Aga vanaema käis tema pool harva, ja alati, kui ta Taave kaasa võttis ning nad järsust trepist üles ronisid, nägi poiss Liinat kangaspuude taga, nii et ta isegi uskuma hakkas, et Liina midagi muud ei tee kui koob ja koob."

26. mail toimus Voltveti Haridusseltsi spordiringi korraldusel Allikukivi rahvamajas kehakultuuri propagandapäev, kus maadeldi ja võisteldi tõstmises. Kohal oli Eesti selle ala paremik Kristjan Palusalu ja Johannes Kotkaga eesotsas. Rahvas tuli jalgratastel mitmekümne kilomeetri kauguselt, et näha 2x Berliini olümpiavõitjat. Tihemetsa Haridusseltsi spordiringi juhtis Henn Västrik.

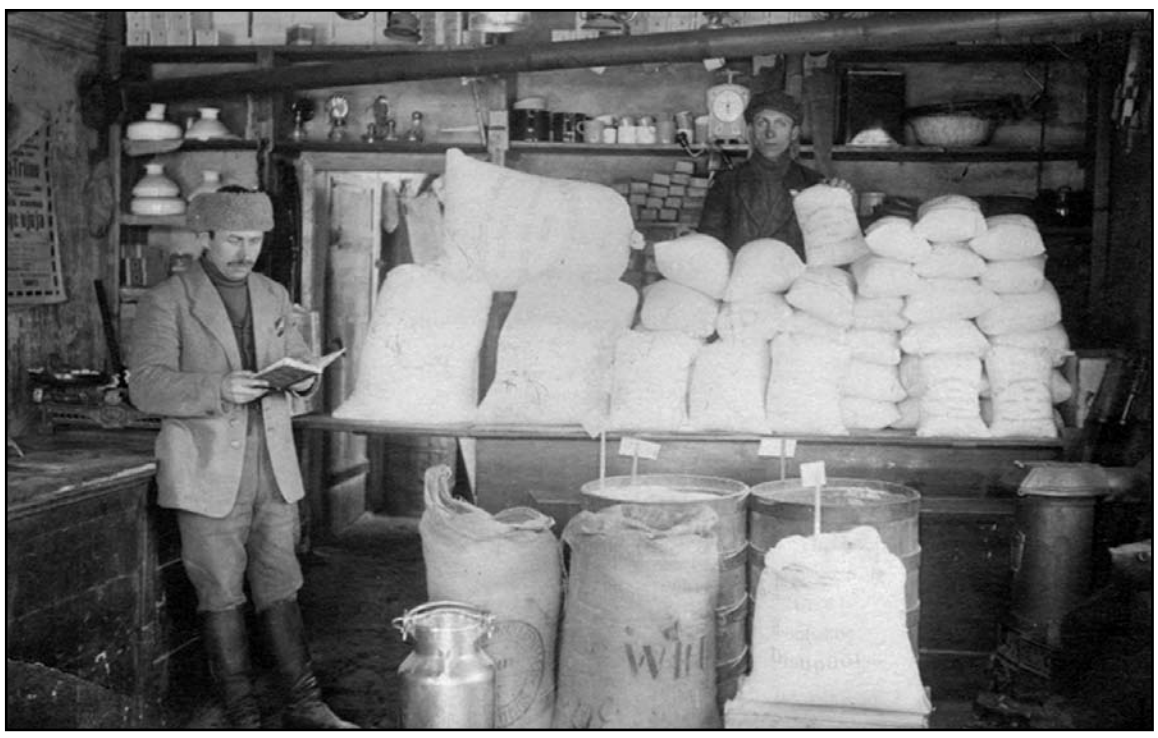

Maakauplus.

1940. a kevadel olid Kilingi-Nõmmes järgmised kauplused, tööstused ja firmad, aluseks Viljandi – Abja – Nuia - Mõisaküla - Kilingi-Nõmme - Pärnu juht-aadressraamat.

Pank – Saarde Laenu-Hoiuühisus. Pärnu tn 29, tel 24.

Kindlustusseltside agentuurid:

A.-s. "Eesti Lloyd" esindaja J. Sonk, Kiriku tn 3.
A.-s. "Eesti Union" esindaja A. Paukson, Kiriku tn 1.
A.-s. "Polaris"-agentuur Saarde Põllumajanduse Tööstuse oü, Kilingi-Nõmme, tel 40.
Eesti Omavalitsuse Kinnitus a.-s. "Oma" esindaja K. Liigant, Pärnu tn 55.
Kindlustusselts "Eesti" esindaja J. Tomberg, Pärnu tn 38, tel 19.
Põhja Kindlustusselts, esindaja K. Eskusson, Kiriku tn 20, tel 63.
Saarde Kindlustusselts, Pärnu tn 29, tel 15 ja 24.

Kaubandus:

Apteek. Prov. A. Kaurov, Aia tn 4.
Bensiini automaat "The Shell". Pärnu tn 25, Lelle kaupluse ees.
Bensiini automaat "Dapolin". Pärnu tn 29, Saarde Majandusühisuse ees.
Einelaud. Kilingi-Nõmme Haridusselts "Õilme", ökonoom N. Voort, Pärnu tn 27.
Einelaud. Kilingi-Nõmme V. T. Selts, einelauapidaja L. Hansberg, Pargi tn 4, tel 52.
Jalgratta, grammofoni ja muusikariistade ainuesindus. N.Paltmann, Pärnu tn 31, tel 58.
Kanamunade ladu. K. m. C. F. Gahlnbäck, J. Tammann, Pärnu tn, Suga majas.
Kanamunade vastuvõtukoht – a.-s. A. Einpalu, Pärnu tn 32, tel 45.
Kella- ja kullasepaäri ning tööstus. Rud. Reilent, Laada tn 10, tel 30.
Liha- ja vorstikauplus. E. Päärmann, Pärnu tn 60.
Liha- ja vorstikauplus. L. Rennit, Pärnu tn 30.
"Lõhkevõime" a.-s. Kapsi ja Ko, täievoliline esindaja Kiriku tn 21.
Linakaupmees H. Kask, Pärnu tn 43, tel 5.
Naha- ja saapakauplus. J. Pilisner, Pärnu tn 34.
Pagariäri. A. Pukk, Kiriku tn 13.
Pagariäri. G. V. Schneider, Kiriku tn 4.
Pagari- ja kondiitriäri. V. Ensing, Pärnu tn 45, tel 33.
Pagari- ja kondiitriäri. J. Kuningas, Pärnu tn 36, tel 16.
Põllutööriistade, koorelahutajate, õmblusmasinate, jalgrataste, grammofonide, riide ja pudukauplus. H. Voll, Pärnu tn 33, tel 46.
Raamatukauplus. V. Lillenblatt, Kiriku tn 8, tel 39.
Raamatu- ja kirjutusmaterjali kauplus. M. Otstavel, Pärnu tn 46.
Restoran-võõrastemaja. Pärnu tn 32, tel 45.
Riide- ja koloniaalkauplus. K. Leilop, Pärnu tn 32, tel 12.
Riide-, valmisriiete, mütsi- ja pudukauplus. P. Kiilas, Pärnu tn 36, tel 11.
Riide-pudu-maja- ja köögitarvete kauplus. J. Lelle, Pärnu tn 25, tel 20.
Riide-pudu-maja- ja köögitarvete kauplus. K. Mitt, Pärnu tn 35, tel 44.
Rohu- ja värvikauplus. J. Tomberg, Pärnu tn 38, tel 19.
Saarde Majandus Ühisus. Pärnu tn 29, tel 15.
Saapakauplus ja nahatööstus. J. Eskusson, Kiriku tn 10, tel 49.
Saapa- ja pudukauplus, saapatööstus. J. Rosenberg, Kiriku tn 6.
Segakauplus. G. Kissa, Laada tn 4.
Toiduainete kauplus. J. Ilves, Pärnu tn 92.
Toiduainete kauplus. H. Kull, Pärnu tn 22.
Toiduainete kauplus. H. Pikkur, Pärnu tn 33.
Toiduainete kauplus. A. Siiberg, Pärnu tn 2.
Valmisriiete müük. M. Krimm, Pärnu tn 63.
Vilja- ja jahukauplus. H. Tamm, Pärnu tn 53, tel 27.
Viinapood. Pärnu tn 39, tel 28.
Võõrastemaja restoran. Pärnu tn 32, tel 45.
Õllepood. Pärnu tn 39.
Õmblusmasinate firma "Singer" m/k G. Riis, Pargi tn 7.

Jääb pooleli

OLEV PAUKSON

Ilmast ja põllust

Oktoober on põllu- ja aiapidajatele kui lühike hingetõmbeaeg peale pingelisi saagikoristustöid. Loodusel vastupidi aga raskete valikute aeg, kuidas kõige valutumal kombel külmas ja pimeduses vastu pidada. Et laiemas mõistes on ka inimene osake loodusest – eks siis muredki ole sarnased. Kasvõi – kuidas endistes keskküttega majades talvel sooja sees hoida.. Vabu töökäsi olla nüüd üle Eesti hulgi, iga masti koolitused ja ümberõpe päevakorras, aga maa-asulad karjuvad renoveerimisvajaduse järele. Kes või mis keelab remonttöid oskajatel väike-ettevõtjateks hakkamist, tööpõld on ääretu! Koguda huvilisi kokku, nõutada vajalikku täiendõpet juurde – elektritööd, san-tehnika jm., mõne segava seadussätte korrastamist … Arendage teemat – iga uus kogemus laiendab silmaringi, kohendab mõtteviisi – et töö on töö mitte ainult suurfirmas, asutuses, vaid ka väike-ettevõtjana.

Aeg aga surub vägisi läheneva talve mõtteid pähe. Pööripäevast peale on ilm väga heitlik. Tavaliselt algab sügis enamasti 20. septembri paiku. Tänavu püsis soe õhk Vahemerelt peaaegu kuu lõpuni, öökülma pea polnudki. Seevastu asus oktoobrikuu tegemata jätmist tasa tegema: mõne päevaga sadas vihma terve kuu jagu, tuul kerkis tormini ja vedas kaasa kord soojemat, kord külmemat õhku. Sage soojakülma vahetumine ärgitas äikest, viimastel nädalatel välkis pea igal öösel – enamasti Läti poolel ja mere peal. Päevasest liikumisest andsid teada rahehood vihma sees. Vanarahva ütlemine: kui peale mihklipäeva veel müristab, tulevat pikalt sooja sügist. Praegune ilmaseis paneb küll nõutult õlgu kehitama. Pakane põhjapooluselt on jõudnud välja Soome laheni nagu 2006. aastalgi. Linnutee sügistaevas oli väga selge ja hästinähtav, mis tähendab külma-kuiva õhku kõrgustes. Lindude sügisränne on juba pikemalt täies hoos, vastutuule tõttu kõrgel – seepärast tundub kohati, et nad pole veel rännet alustanud (asjatundmatute arvamus!). Kõrge lend pidi külma talve ennustama. Ka metsapuud (kased) hakkavad kolletama ja raagu minema ladvast, nagu märgata; see pidavat varasemat külma tähendama. Kui tõsiselt kõike võtta saab – õhk tundub küll kõledalt külmana. Tartu teadurid ennustavad maailmas rõhuväljade paiknemise järgi samuti tänavu varajasemat talve algust. Septembri prognoos lubas kiirelt läänest itta liikuvaid madalrõhkkondi, mis oma lõunaservadega meile vihma toovad. Nimetatud seis algas alles peale pööripäeva ja kestab praegugi. Võib arvata, et ka oktoobris ennustatud külmade tuulte aeg nihkub edasi. See küll sõltub madalrõhkkondade liikumistest – kui need hakkavad meist mööduma rohkem üle Läti, võib külmenemist, vihmasadude vähenemist oodata. November ja detsember tulevat tavalisest külmem. Siberi kõrgrõhkkond laienevat Loode-Venele ja Lapimaale – seda liikumist on nõrgalt juba märgata, kohati lumigi maas.

Tavaliselt vahelduvad igal sügisel soojemad ja külmemad ajad, arvata, et ega see tänavugi teisiti ole. Metski alles rohelise-kirju, suuremat lehesadu ei tulnud oktoobri alguse tormipäevadelgi. Äike üllatas 4. oktoobril ootamatuse, ülikiire edasiliikumise ja tugeva rahe-vihmasajuga. Õhtul enne kella kaheksat helistati ja teatati mulle läänes lähenevast välgu valgusest. Paar minutit peale kaheksat lõi kuskil liinidesse, nii Kilingi-Nõmmel kui Tihemetsas elektrivool kohati katkes, kohati kõikus, kohati virvendas vaid nõrgalt. Tihemetsa töökoja juurest nähti suurt helendavat tulekera õhus. Kanaküla poolt sõitnud autoomanik lugenud kuni Tõitojani 18 valguslööki, Marana kohal sattunud pöörasesse rahetormi, sealt võis ka keravälk pärineda. Äike kadus ida suunda. Hiljem järgnesid pea tunniste vahedega veel kaks äikeselainet, mis õnneks möödusid meist rohkem põhja poolt. Sellel päeval ja öösel sadas Tihemetsas 53 mm –tagajärjed on näha: kraavidojad tõusid üle kallaste, põllud ujuvad ja keldrites loksub vesi. Kes veel vaidleb, et ilmajaam ennustas tormi, mida ei tulnudki - olgu parem vait.

Hea, et meil niigi läks!

SVEA RANDMAA

Raiehooaeg lähenemas …

Puhkuste aeg on möödas ja taas on aeg ka metsatöödele mõtlema hakata. Eelmine talv oli metsameeste jaoks vägagi vastuoluline – üle pika aja oli metsatööde tegemiseks lausa ideaalne talveilm, kuid samas langes puiduturg enneolematusse masendusse.

Õnneks näitavad viimased arengud mõningaid paranemise märke. Saeveskid vajavad toorainet, mistõttu saepalgi hind on tõusnud märkimisväärselt. Mõningat paranemist on näha ka küttepuude müügivõimaluste juures. Seevastu paberipuu turustamine on jätkuvalt raske. Mõnevõrra kergendab metsaomaniku müügivõimalusi metsatööde hinnalangus. Konkurents raiefirmade vahel on suur, mistõttu võib raielangi ülestöötamiseks üsnagi hea pakkumise saada. Palju on räägitud, et omanike metsamajandamise huvi on tagasihoidlik, kuna puidumüük on kõrgelt maksustatud. Tõsi ta on, et Eesti tulumaksusüsteem on üsnagi jäik, ei taha metsanduse eripära eriti arvesse võtta. Meie lähinaabrid on teinud metsa majandamisele üsnagi ulatuslikke maksuerisusi – kasutatakse nii osalist kui täielikku tulumaksuvabastust. Siiski on ka Eesti seadustes mõningaid leevendusi. Nii saab metsaomanik metsauuendamise kulud kasvava metsa raieõiguse (s.o. **raielangi**) müügitulust maha arvestada. Siinkohal tuleb aga teada, et kulude mahaarvamise võimalust saab kasutada samal või järgmistel maksustamisperioodidel (ehk tšekid tasub alles hoida!) ning kõik kulud peavad olema dokumentaalselt tõendatud. **Metsamaterjali** müügi korral kehtib aga tulumaksusoodustus neile, kes end füüsilisest isikust ettevõtjaks (FIE) on registreerinud. FIE-l on õigus ümarpuidu müügist saadud tulust täiendavalt maha arvata kuni 45 000 krooni aastas. Seega need FIE-dest metsaomanikud, kes sel aastal metsamaterjali veel müünud pole, saaksid aasta teises pooles nii mõnedki koormad puid veel maksuvabalt turule viia.

Metsaomaniku abistamiseks on Erametsakeskuse koordineerimisel arendamisel **erametsanduse tugisüsteem**. Nii tegutseb igas maakonnas **tugiisik**, kes on metsaomanikule esmaseks infoandjaks. Sõltuvalt abisoovist saab tugiisik kas ise tema mure lahendada või suunata metsaomaniku edasi konsulendi juurde. Just konsulent on see spetsialist, kes vajadusel saapad jalga tõmbab ja metsaomanikule metsas kohapeal nõuandeid jagab. Kuni 15 tunni ulatuses on võimalik nõuannet saada tasuta. Vajab aga allajoonimist, et tasuta nõuande saajal endal peavad riigi ees olema kohustused täidetud – kõik maksud peavad olema tasutud. Konsulendi transpordikulud tuleb siiski metsaomanikul endal maksta. Samuti on väljaarendamisel süsteem, kus ühistute kaudu ka puidumüügi ja laiemalt metsamajandamise teenuseid kasutada saaks. Alates möödunud talvest on mitmetel ühistutel sõlmitud lepinguid suuremate puiduostjatega. Nii on võimalik ka väikemetsaomanikule puidu eest korralik hinnatase tagada. Samuti viivad mitmed metsaühistud läbi kasvava metsa oksjone – ostjatevahelise konkurentsi kaudu saab omanik hea hinna ning ühistu poolt hoitakse metsas tehtava raietöö suhtes silm peal. Ei saa unustada, et puiduturul on metsaomanike kaup atraktiivne juhul, kui ka väikesi puidukoguseid ühte müügipaketti koondada õnnestub. Ilma ühistegevuseta seda aga ei saavuta.

Täpsemat infot tugisüsteemi kõigi toetuste kohta saab internetiaadressilt www.erametsa.ee. Mida aga Pärnu maakonnas täpselt pakkuda on, tasub küsida piirkondlikult tugiisikult Eerik Philipsilt (e-post: eerik.philips@erametsaliit.ee, tel. 53483148).

Kui puidu müük muret teeb, saab pöörduda majanduskoostöö projekti konsulent Kadri Kukke poole (e-post kadri.kukk@erametsaliit.ee tel 5261226.). Metsaküsimustes on aga Pärnu maakonnas nõuandega abiks järgmised konsulendid:

Kadri-Aija Viik tel 5167659
e-p kadri aija@hotmail.com
Teet Killing tel 56208231
e-post teet.killing@erametsaliit.ee
Jüri Peetrimäe tel 5050322
e-post peetrim@hot.ee

JAANUS AUN
SA Erametsakeskus
Juhatuse liige
(Veidi lühendatud - SS)

Päevakeskuse tegemistest

Kõik meie ümber on pidevas muutumises, nii ka meie. Algaval hooajal jätkavad oma tegevust vanad tegijad, kuid neile lisanduvad ka uued tulijad uute võimalustega. Sissetöötatud traditsioonidega jätkab teisipäeviti kunstiring, mille juhendaja on Asta Suss, ja neljapäeviti käsitööring Kodu kauniks, kus ei ole määratletud kindlat tegevust. Võta pooleliolev näputöö kaasa, tule suhtlema ja huvi tundma, millega teised tegelevad. Tulla võivad kõik.

Eestvedajate osas on toimunud rida muutusi. Diabeetikute seltsi liidriks valiti käesoleva aasta algul Hille Tuuling, algavast hooajast on Kilingi-Nõmme Martade uus liider Anneli Vunk, Skautide uued juhid on Kerli ja Gertu Kore ning Andra Teearu. Klubi „Aken endasse“ võttis allakirjatanu enda kanda. Sellest hooajast laienevad filmiõhtud ka koolinoortele. Klubis jagame üksteisele seda, mida oleme ise tundnud või kogenud, hoidume valmistödede pealesurumisest.

Jätkavad kevadel alustanud „Saarde Kalameeste Selts“ Aivar Kartau eestvedamisel ja ajaloost huvitatutele „Giidide klubi“, kus ühe teemana on jätkuvalt päevakorras sugupuu uurimine. Uus tulija on käsitööring „Liisu“, kus Asta Teder on kolmapäeviti valmis kõiki huvilisi juhatama õigete valikuteni kudumite maailmas. Tegevust alustab elektroonikaring, juhendajaks „nokitseja“ Endel Kartau. Koos uuritakse, mis on arvuti sees, kuidas toimub programmide puhastamine, programmeerimine jne. Siit ka üleskutse: kui kellelgi on koju seisma jäänud vanu arvuteid, siis õppeprotsessi huvides võite annetada arvuti elektroonikaringi kasutusse. Uue teenusena pakume lastehoidu, mis annab väikelaste vanematele võimaluse ühel tööpäeval nädalas umbes kaheks tunniks jätta laps Päevakeskuse lastetuppa koos juhendajaga mängima. See annab vanematele võimaluse samaks ajaks planeerida käik juuksuri või hambaarsti juurde, kavandada mõnd muud tegevust, mille vastu lapsed huvi ei tunne. Järgmine idee tuli sotsiaalametnikelt; kokku kutsuda luulehuvilised inimesed. Esimene kohtumine leiaks aset hingedepäeva õhtul, juhul kui meie hulgas on inimesi, kes on valmis luulet esitama. Oma valmisolekust ja huvist andke teada Päevakeskusesse. Veel ühe uuendusena on kunsti- ja käsitööringidele valmimas veebileht, kuhu riputame üles müüki ootavad maalid ja käsitööd. Kui teil on käes tavapäraselt keeruline hetk, mida kallile sõbrale või sugulasele tähtpäevaks kinkida, siis üheks võimaluseks saab olema kohalik kunst ja käsitöö. Olge julged kasutama. Jätkame eelmisel hooajal alustatud arvuti algõpet. Kolmapäeva hommikuti on Päevakeskuse töötajad valmis teid aitama, et toime tulla lihtsamate toimingutega arvutis. Juhendame teid selles osas, kuidas üles leida kohalik info, kuidas lehti lugeda, pangatoiminguid teha ja huvi korral loome teile e-postkasti. Meil on neidki, kes tulevad selleks, et me siis koos lülitame selle „koleda“ arvuti sisse, mida kodus üksi teha ei julge. Katsume koos vabaneda arvutihirmust. Midagi pole parata, kui eakamate inimeste esimesed korrad kuluvad arvutihiire noole tagaajamisele. Olgu algus kuidas on, aga kõigist on asja saanud.

Lisaks huvitegevusele saab Päevakeskuses ka lihtsalt mõnusasti aega veeta, väikelastele on avatud mängutuba, saab lehti lugeda, arvutit kasutada, telerit vaadata või soojas bussi oodata. Olete oodatud!

Kirjutis sai nüüd informatsioonirohke ja mõneti pealiskaudne. Kellel tekkisid küsimused, olete oodatud Päevakeskuse lahtiste uste õhtule 20. okt. 17.00-19.00. Kohal on kõikide huviringide ja seltside esindajad. Õhtu algab 17.00 koosolekuga ja ringijuhtide tutvustamisega saalis. Seejärel saate ringijuhtidelt lähemalt uurida, millega täpsemalt tegu. Registreerumisvõimalus on ka kõhutantsu trenni. Kõik kes tunnevad lahtiste uste õhtul kõhutantsu vastu huvi, saavad samal päeval 19.30 võimaluse osaleda tasuta esimeses trennis.

Olete oodatud!

HELI JUHKAMSOO

Lauamängud

19. septembril 2009. a. toimusid Tihemetsa spordihoones Pärnumaa noorte meistrivõistlused lauamängude mitmevõistluses (male, kabe, koroona, lauatennis). Kuni 12-a. poiste seas said kaks paremat kohta Tihemetsa PK õpilased, 1. koha sai Karl Maidle ja 2. koha Keyro Antso, 3. koha sai Kilingi-Nõmme G õpilane Väino Daum. 13-15-a. poistest sai kuldmedali Aare Kartau ja pronksise autasu Mikk Meeras(mõlemad Tihemetsa PK). 16-18-a.noormeeste seas võitis meistritiitli Timo Tamm ja 3. koha sai Taivo Aal (mõlemad Kilingi-Nõmme G) ning 2. koha sai Janar Oks Pärnumaa KHK. 13-15-a. neidude kuldmedalivõitja oli Mary-Heleen Lillemäe Tootsi PK, hõbemedali sai Pille-Riin Saarpere Tihemetsa PK.

Pärnumaa kiirmale 3 etappi toimus septembris. Meestest sai 2. koha Sten Kasela ja 3. koha Eiki Lehemets. Kuni 16-a. noormeeste seas sai 2. koha Timo Tamm ja 3. koha Janar Oks ning samavanuste neidude parim oli Mary-Heleen Lillemäe.

EIKI LEHEMETS

Oktoobrikuu hinnaüllatused spordihoones...

Squashiruumi kasutus kõigile saardelastele poole hinnaga!

Läheneva jõuluturniiriga sulgpallis jätkub viimaste saaliaegade kasutamine kõigile soodushindadega(15.-EEK/h). SK Saarde korraldatavatel aeroobikasaali treeningutel on oktoobris iga neljas kord **tasuta**. Sooduskaardi soetanutele teeb keskmiselt 45.-EEK/kord. Korrakaartide kehtivus on kaks kuud. Lisandunud on uus aeroobikatreener Ann Roosioja Pärnust uue intervalltreeninguga FitStar Attack. See on liikumist harrastavatele aktiivsetele inimestele, olenemata vanusest, nii meestele kui naistele, kes soovivad proovile panna enda lihas- ja kardiovaskulaarset vastupidavust.

Tunnis kasutatakse lisaks oma keharaskusele veel stepp-pinki ning vastavalt programmile ka treeningmatti ja kettaid. Kõike selleks, et väljakutset suurendada. Harjutused on lihtsad ja peamiselt inspireeritud erinevate spordialade treeningutest. FitStar Attack keskendub aeroobsele treeningule, kuid suur osa tunnist on pühendatud ka jõu, tasakaalu ja liikuvuse arendamisele. Erinevates programmides on kasutusel erinevad harjutused ning lisavahendid, kuid tunni põhieesmärk ja sisu jäävad alati samaks – arendada vastupidavust.

FitStar Attack sobib kõige paremini inimestele, kes armastavad intervalltreeningu energilisust, bootcampstiilis tunni intensiivsust, sportlikkust ja liikumise mitmekülgsust ning rühmas tekkivat sünergiat. Iga 2-3 kuu tagant tuleb uus kava. Soovitame skeptikutel ja algajatel liikumisharrastajatel pigem kuulata professionaalsete treenerite nõuandeid kui teadmatuses ise katsetada.

TOIVO TALLO
Spordihoone juhataja

Jalgrattakross SÜGIS 2009

SK SAARDE korraldab 17. oktoobril 2009. a. Tihemetsa motokompleksis Eesti Jalgrattakrosside karikasarja kuuluva eelviimase etapi.

Võrreldes suvel samas paigas toimunud Eesti Meistrivõistlustega on rada muudetud lihtsamaks.

See on eelkõige tingitud hooaja lõpust, aga ka soovist pakkuda osalemisvõimalust asjaarmastajatele. Alates 29. septembrist on rada lipukestega tähistatud ja kõigil võimalik harjutamas käia.

Korraldajad loodavad, et Saarde vallas leidub noori, kes sooviksid koduradadel jalgrattasporti harrastada ja premeerib kõiki Saarde valda esindanud sportlasi autasustamistseremoonial meenetega.

Juhendi leiate SK Saarde kodulehelt ja täiendavat infot saate küsida spordihoonest.

TOIVO TALLO

Kuhu minna meie vallas

Laupäeval, 17. 10. kell 19 Tihemetsa Spordihoones
Saarde valla sünnipäevapidu
Bussid peole väljuvad:

Kanaküla	17.30	Jäärja	17.30
Kamali	17.40	Veelikse	17.45
Tõlla	17.50	Tali	17.55
Mustla	18.10	Laiksaare	18.10
Tihemetsa	18.20	Kalita	18.25

Lodjast 18.30
Kilingi-Nõmme Klubi juurest 18.35
Kilingi-Nõmme side juurest 18.40
Tagasisõit kokkuleppel bussijuhtidega

Neljapäeval, 22. 19. kell 19 Kilingi-Nõmme klubis
film **„Muumide ohtlik jaanipäev"**

Reedel, 23. 10 kell 19 Kilingi-Nõmme klubis
Klubi EAKAS pidu

Kolmapäeval, 28. 10. kell 16.30 klubi „Aken endasse" Kilingi-Nõmme Päevakeskuses
koolinoortele film **„Rahumeelne sõdalane"**. Tasuta.

Kolmapäeval, 4. 11. kell 17 Kilingi-Nõmme Päevakeskuses
Sugupuu uurijate kokkusaamine

Teisipäeval, 10. 11. kell 18 klubi „Aken endasse" Kilingi-Nõmme Päevakeskuses
film **„Mis oleks kui..."**

Pühapäeval, 15. 11. kell 9 Kilingi-Nõmme Suveaias
Laat (korraldab Aino Värbu)

Teisipäeval, 17. 11. kell 18 Kilingi-Nõmme Päevakeskuses
Martade töötuba. Pärlitehnika.

Kolmapäeval, 25. 11. kell 16.30 klubi „Aken endasse" Kilingi-Nõmme Päevakeskuses
Koolinoortele film **„Vesi 1, Vee sõnumid".** Tasuta

Pühapäeval, 18. oktoobril toimuvad kohalike omavalitsuste volikogude valimised!

Swedbank

Pangabuss

Kõik oma rahaasjad saate korda ajada pangabussis!

Tihemetsa > Kilingi-Nõmme
marsruudil sõidab pangabuss üle nädala esmaspäeviti

(26. oktoober, 9. ja 23. november,
7. ja 21. detsember)

Tihemetsa kaupluse juures kell 9.00–10.30
Kilingi-Nõmme klubi ees kell 11.30–14.30

Bussis saate:
• nõu pangateenuste kohta
• tellida ja kätte pangakaardi
• makseautomaadist oma kontole sularaha kanda ja välja võtta
• teha arvuti abil makseid
• sõlmida hoiuseid ja erinevaid lepinguid

Pangabussi sõiduplaan internetis: www.swedbank.ee
Küsige lisa 6 310 310

Uued vallakodanikud

MIA-LIISA ILVES	**10.09.2009**
MARET KAASIKU	**15.09.2009**
HEILY NURKMA	**16.09.2009**
EKKE IVAR KALD	**16.09.2009**
VILLEM TALLO	**22.09.2009**

KRISTELLE-ISABELLA TAMM s.05.10.2009

Mälestame lahkunuid

ENDEL PÄÄSUKE
06.01.1933 – 27.09.2009

LEMBIT LAURI
05.03.1945 – 04.10.2009

Ostame Teie seisma jäänud, töötava või mittetöötava, käibemaksu või mitte käibemaksu kohuslase firma. Info, konsutatsioonid ja vormistamine meie poolt tel. 55544544.

Ostan metsa ja metsamaad.
56754120

Raamatupidamisteenus
OÜ, AS, KÜ, MTÜ, FIE
www.fitek.ee
Küsi hinnapakkumist
5646 1100

Huvitegevus Kilingi-Nõmme Päevakeskuses
Teisipäeviti
10.00 Kunstiring eakatele
17.00 Kunstiring töötavatele huvilistele
16.00 Elektroonikaring
Kolmapäeviti
11.00 Arvuti algõpe, vajalik eelregistr.
10.00- 16.00 Käsitööring „Liisu"
Neljapäeviti
11.00 Käsitööring „Kodu kauniks"
16.00 Elektroonikaring
16.00 Skaudid: Poiste koondus
Reedeti
16.00 Skaudid: Tüdrukute koondus

Õnnitleme!

PAVLA PIHELPUU	**94**
MAIMU TREI	**88**
LEONIDA JÜRISOO	**88**
MARET SAI	**88**
MARTA JUURIKAS	**87**
LEHTA REMMEL	**87**
ANN SAAR	**87**
ARNOLD MÄGI	**86**
PAULINE KÄNGSEP	**85**
JELENA KASELA	**84**
LEIDA KARON	**83**
ILME PIIR	**83**
ELSA VARES	**82**
VALLI BLUMFELDT	**82**
ILME KARU	**82**
VILMA TALTS	**81**
HELJO KREITAL	**81**
LINDA TALTS	**80**
SALE MITT	**80**
ELLEN ORAV	**75**
ELVI RÄIM	**75**
EEDI PÄRNSON	**75**
MILVI RIST	**70**
VILMA STIMMER	**70**
TOIVO TAAR	**70**

Korstnapühkija **Simson**
(kutsetunnistus 038934)
aitab Teid selliste murede puhul: küttekollete ehitamise nõustamine, korstna ja küttekollete ülevaatuse aktid, küttekollete puhastus ja ummistuste likvideerimine.
Tel.511 4249 simson40@hot.ee

DECORPING
Lõikame maha ja koristame ära
Teie kraavide ja teede äärse võsa
TASUTA
Tel: +372 555 62 635
+372 44 60 007

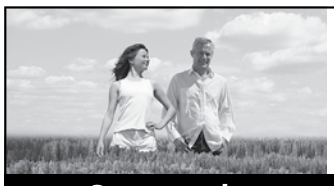
Teeme metsa koos
Ostame kasvava metsa raieõigust!
Tule ja küsi lähemalt – Stora Enso Pärnu metsakontorist
Niidu 17, Pärnu Tel 445 5490 Faks 445 5481
Ostujuht: Tambet Song Tel 53431484
www.metsatulu.ee
STORAENSO metsaomanike esimene valik

Pottsepatööd
Pliidid, ahjud, kaminad
ehitus ja remont
Tel. 55 506 605 Hannes
e-mail kollo12@hot.ee

„Vanaturu Ärí" ostab ja võtab müügile
hõbedast lauanõusid, hõbedast nuge-kahvleid-lusikaid, kuld- ja hõbemünte, vanu postkaarte ja fotosid (enne 1950.a.), vanu nõusid (Kuznetsow, Willeroy, Meissen, Arabia, Langebron, Melesk), ordeneid, medaleid, vanu koolimärke (KN keskkool, Tihemetsa Metsakool-Tehnikum, „Partsi" kool).
Oleme avatud
E-L 10.00-14.00
Lugupidamisega OÜ VANATURU
Turuplats 1
Telefon 449 2104

Saarde Sõnumid
Väljaandja: Saarde Vallavalitsus
Tel. 449 0135 www.saarde.ee

Toimetaja: Kalle Kiipus
tel: 5691 5098
449 2509
e-post: kalle@livonia.ee

Korrektor: Virve Martoja

Kuulutuste vastuvõtt:
Saarde vallavalitsus, E-R 8-16.30

Küljendus: Kalle Kiipus
Trükk: Hansaprint
tel: 443 3309
www.hansaprint.ee